

“CUMHURİYET DÖNEMİ’NDE BİR MODERNLEŞME HAREKETİ OLARAK SİİRT HALKEVLERİ VE HALKODALARI (1934-1951)”*

*Abdulaziz KARDAS***

ÖZET

Halkevleri, Cumhuriyet ideolojisinin yerleşmesi, gerçekleştirilen inkılâpların toplumun geniş kesimlerince kabul görmesinde ve ülkenin sosyo-kültürel alanlarda istenilen seviyelere ulaştırılmasında önemli rol oynayan kurumlardı. Halkevlerinin açılmasında Cumhuriyet ideolojisi ve 1930’lu yıllardaki siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal gelişmeler etkili olmuştu. Bu gelişmelerle birlikte Avrupa’nın bazı ülkelerindeki halk eğitimi uygulamalarından da etkilenmek suretiyle 19 Şubat 1932’de 14 merkezde halkevleri açılmış ve bütün ülkede hızlı bir örgütlenmeye başlamıştır.

Bu çerçevede Siirt merkez ve kazalarında halkevleri açılmış ve daha sonra çalışmalarını geniş halk kesimlerine ulaştırma ve halkla bütünleşmeyi sağlamak amacıyla Beşiri, Şirvan, Eruh, Kurtalan (Garzan), Pervari, Baykan, Sason, Kozluk, Tillo gibi kaza ve köylerde de halkodaları açılmıştır. Bu kurumlar Cumhuriyet Dönemi’nde yapılan inkılâpları vilâyetin her tarafına yayma ve halkın bunları benimsemesine yönelik çalışmalar yapmıştır.

Siirt Halkevi devam etmekte olan İkinci Dünya Savaşı nedeniyle bazı çalışmalarını buna göre planlamış ve muhtemel düşman saldırılarına karşı halkın korunmasına yönelik konferanslar düzenlemiştir. Halkevi kurulduğu çevrede yaşayan halkın geçim kaynağı olan tarım, arıcılık ve hayvancılık ile ilgili kurslar açmış ve konferanslar verdirmiştir. Ayrıca halkın sağlıklı yaşam sürdürebilmesi için hastalıklardan korunma yollarını ve trahom hastalığı ile mücadeleyi anlatan konferanslar düzenlemiştir.

Siirt halkevleri ve halkodaları aynı zamanda Siirt’in tarihi ve kültürel mirasına sahip çıkmış ve bunların korunması doğrultusunda önemli faaliyetlerde bulunmuştu. Bu kurumlar Siirt ve çevresinde dil, tarih ve folklor alanlarındaki çalışmalarıyla bölgede “milli birliğin” sağlanmasında önemli rol oynamışlardır.

Ancak Halkevleri çok partili döneme geçildikten sonra Cumhuriyet Halk Partisi ile olan bağlantılarından dolayı muhalefetin eleştirilerine hedef olmuştur. Bu nedenle Halkevleri, Demokrat Parti’nin iktidara gelmesinden sonra kapatılmıştır.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniv. Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, El-mek: a.kardas@yyu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Modernleşme, Siirt Halkevleri, Halkodaları, Kültür.

**“SIIRT COMMUNITY CENTERS AND COMMUNITY ROOMS AS
A MOVEMENT OF MODERNIZATION IN REPUBLIC PERIOD
(1934-1951)”**

ABSTRACT

The community centers were institutions which play an important role in the establishment of the Republican ideology, the reforms realized in acceptance by sections of the society at large and delivering the desired level in the country's socio-cultural areas. In the establishment of Community Centers, the Republican ideology, and in the 1930s the political, economic, cultural and social development has been effective. With these developments, because of affected by public education practices in several European countries, in 19 February 1932 at 14 centers, community centers were opened and a rapid organization were realized in all over the country.

In this context, the center of Siirt and its townships, community centers opened and then in order to reach their works to wider public sectors and ensure public integration, community rooms were opened in townships and villages such as Bashir, Shirvan, Eruh, Kurtalan (Garzan), Pervari, Baykan, Sason, Kozluk, Tillo. These institutions have made efforts to spread the revolution made during the period of the Republic to all parts of the provinces and the public to adopt them.

Because of the ongoing Second World War Siirt Community Center, has planned its studies according to the conditions of the war and organized conferences for the protection of the public against possible enemy attack. Community Center established courses and gave conferences related to farming, beekeeping and animal husbandry to the people who conduct these activities as a source of livelihood in the region. In addition, have organized conferences about the struggle with the disease to maintain healthy ways of life and preventing trachoma.

At the same time, Siirt Community centers and community rooms protected cultural and historical heritage of Siirt and made important activities in accordance with their protection. These institutions had played an important role in providing “national unity” in the region by the studies on language, history and folklore all around Siirt.

But the Community Centers have faced oppositions through its ties with Republican People's Party in the multi-party period. For this reason, the Community Centers were closed after the Democratic Party came to power.

Key Words: Republic Period, Modernization, Siirt Community Centers and Rooms, Culture.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

1. Halkevlerinin Kuruluşu ve Amaçları

Halkevleri, Cumhuriyet Dönemi’nde ülkenin sosyal ve kültürel gelişmesinde, cumhuriyetin getirdiği değer ve inkılâpların toplumun geniş kesimlerine ulaştırılmasında son derece önemli görevleri yerine getirmiş kurumlardır. Cumhuriyet yönetimi, halkevleri ve daha sonra kurulan halkodaları sayesinde yaptıklarını halka yayma ve çağdaş bilimi, aydınlar vasıtasıyla yurdun her köşesine taşıma fırsatını yakalamıştır. Tarih, edebiyat, güzel sanatlar, folklor gibi alanlarda bu kurumların yürüttüğü çalışmalar milli değerlerin gün yüzüne çıkarılması ve geleceğe aktarılmasında büyük ve tarihsel bir rol oynamışlardır.

Halkevlerinin kurulmasında cumhuriyet ideolojisi ve özellikle 1930’lu yıllardaki ekonomik ve toplumsal gelişmeler etkili olmuştur. Dünya Ekonomik Buhranı’nın olumsuz etkilerinin Türkiye’de de hissedilmesi, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulması ile halkın bazı inkılâp ve uygulamalara karşı olan tepkisini ortaya çıkarması, Menemen hadisesinin yaşanması ve Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa’nın çıktığı kapsamlı yurt gezilerinde toplumun yaşadığı sorunları yerinde tespit edip değerlendirmesi¹ devlet yöneticilerini yeni arayışlara sevk etmişti. Bu bağlamda Atatürk, önemli faaliyetlerde bulunan Türk Ocakları’nı, gerçekçi politikalarla cumhuriyetin halka yönelen kuruluşları biçimine dönüştürmek istemişti.² Ancak bunda başarılı olunamamıştı. Bunun yanında ocakların dış Türkler konusunda yürüttüğü faaliyetlerden rahatsız olan Sovyet Rusya’nın duyduğu rahatsızlığı Atatürk’e iletmesi³ de Türk Ocakları’nın kapatılması fikrini güçlendirmişti.⁴

Yapılan çalışmalarla Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)’nin 10-18 Mayıs 1931’deki Üçüncü Büyük Kurultayı’nda; Türk Ocakları Cemiyeti’nin feshi⁵ ve bu cemiyetin sahip olduğu bütün hakların CHF’ye devri kararlaştırılmıştı.⁶ Türk Ocakları’nın yerine nasıl bir kurumun oluşturulacağı, başlangıçta pek belirgin değildi. Bu yolda araştırmalar sürdürülürken, Cumhuriyet yönetiminin Avrupa’ya eğitime gönderdiği gençlerden Vildan Aşir (Savaşır), Avrupa ülkelerindeki halk eğitimi üzerinde özel çalışmalar yapmış ve bu arada Çekoslovakya’da başarılı bir örnek olan Sokol’lar ilgisini çekmişti.⁷ Buradaki halk eğitimi kurumları dikkatli bir şekilde incelendikten ve

¹ Atatürk’ün Seyahat Notları 1930-1931, Yayına Hazırlayan: Gürbüz Tüfekçi, Kaynak Yayınları, İstanbul 1998, s. 55-132.

² Anıl Çeçen, *Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1990, s. 98; Atatürk, 4 Şubat 1931’de Aydın Türk Ocakları’nda yaptığı konuşmada CHF ile Türk Ocaklarının ortak çalışmalarını şu şekilde açıklamıştı; “Türk Ocakları, Halk Fırkası’nın hars şubesidir. Fırka millete mürebbilik yapacak; ilim, iktisat, siyaset ve güzel sanatlar gibi bütün hars sahalarında vatandaşları yetiştirmek için pişvalık (önderlik) edecektir. Ocaklılar Cumhuriyet Halk Fırkası’nın programlarını vatandaşlara izah etmekle asıl vazifelerini yapmış, mefkûrelerine en büyük hizmeti ifa etmiş olurlar. Yasanızın üçüncü maddesinde bu cihet sarahaten ifade edilmiştir. Bu yol üzerinde milleti hemahenk (eşit/denk) olarak beraber yürütmekten ibarettir”; *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1997, s. 300; *Hâkimiyet-i Milliye*, 5 Şubat 1931.

³ Nurhan Karadağ, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 58.

⁴ 1931’de toplanan CHF Büyük Kurultayı, Fırka Nizamnamesi’nde halkevlerinin kurulması için esaslı hükümler koymuştur. Bu hükümlere göre, halkevleri siyasi terbiye ve milli kültür yuvaları haline getirilecekti. Halkevleri partili olsun, olmasın bütün vatandaşlara açık olacak ve her nesilden vatandaşlar halkevlerinde kabul edilecekti; *C.H.P. 25 Yıl*, Ulus Basımevi, Ankara 1948, s. 25.

⁵ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 490.01.1291.287.1.

⁶ *C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 10-18 Mayıs 1931*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 279-280.

⁷ A. Çeçen, *Halkevleri...*, s.108-109; Halkevleri Yönetmeliği, evlerin kuruluş gerekçesini şöyle açıklamıştı; “Memleketimize nazaran millet hazineleri daha zengin, maddi imkanları daha geniş ve okuma yazma bilenlerin nispeti yüzde yüz veya yüzde doksan beş olan memleketlerde bile halk kültür teşkilatlarına her gün daha ziyade artan bir ehemmiyet verilmektedir. Bu ehemmiyetin derecesi şu birkaç misalle ölçülebilir; Macaristan’da Milli Kültür Cemiyetleri 1867’den beri “Macar Milli Kültür Cemiyeti”, “Uranya Cemiyeti”, “Amele Jimnazları”, “Çiftçi Dernekleri” vs. gibi isimleri altında çalışmaktadır. Bunların yüzlerce kültür yurtları bulunmaktadır. Çekoslovakya’da “Mazarik Halk Eğitim Cemiyeti”nin 400 kadar kültür yurdu, İtalya’nın “Dopolavora” adlı milli kültür teşkilatı ki bunun 1.586 kültür demegî, 1.000 kadar amatör temsil grubu vardır. 1930’da 8.000 halk kütüphanesi açmışlar. 1931’de çeşitli şehir, köy ve kasabalarda 27.000 kadar milli bayram tertiplemişler. Bu gün ise 1.500’den fazla “Amele Bilgi Kursu” var. Almanya’da ise böyle teşkilatların sayısı pek çoktur. Mesela Nürnberg’deki Kültür Cemiyeti Yüksek Halk Mektebi’nin 170 öğretmeni

uzun hazırlıklardan sonra ilk defa 19 Şubat 1932'de⁸ 14 merkezde halkevleri açılmıştı.⁹ İkinci tertip olarak 24 Haziran 1932'de 20 merkezde halkevi açılmıştı.¹⁰ Bu teşkilatın halk arasında uyandırdığı ilginin çokluğu dolayısıyla sayıları süratle artmıştı.¹¹ 1932'de 34'le başlayan halkevleri sayısı 1939'da 367'yi bulmuş¹² ve bu evlerdeki kayıtlı üye sayısı da 150 bin'i aşmıştı.¹³

Başvekil İsmet Paşa, halkevlerini, vatandaşların külfetsiz toplanacakları, memleket ve millet meselelerini, bilhassa milletin yüksek kültür işlerini düşündükleri bir yer olarak tanımlamıştı.¹⁴ Partinin kültür kurumları olarak da adlandırılan halkevleri¹⁵ bütün vatandaşları kucaklayan¹⁶ onlara kapılarını açık bulundurarak milli ülküye bağlayan halk terbiyesi kurumlarıydı.¹⁷ Burada milli ve toplumsal hayatın temelleri,¹⁸ eğitim ve öğretim teknikleri uygulanarak atılmak istenmişti.¹⁹ Ayrıca halkevleri, bütün halk kitlelerinin siyasi, kültürel, idari faaliyet imkânlarını içinde bulacakları bir oluşum olarak görülmüş,²⁰ vatandaşın sistemi öğrenmesi ve içinde ilerlemesi için de adeta bir okul olarak düşünülmüştü.²¹

Halkevlerinin kuruluşunda, evlerin 9 şube halinde örgütlenmesi öngörülmüştü.²² Bu şubeler şöyle belirlenmişti: 1) Dil, Tarih ve Edebiyat, 2) Güzel Sanatlar, 3) Temsil (Tiyatro ve Seyirlik Oyunlar), 4) Spor, 5) Sosyal Yardım, 6) Halk Dershaneleri ve Kurslar, 7) Kütüphane ve Yayın, 8)

vardır. İngiltere'de Halk Eğitimi Cemiyetinin radyo kurslarına 2.700.000 kişi devam ediyor. Öyle ise biz bu sahada her millettten daha çok çalışacağız. Çünkü onlardan her yönden eksikiz. Resmi ve gayri resmi, gayretlerimizi hep bu konuya yönelteceğiz. Cemiyeti bünyesine yerleşmiş bir takım müesseseleri söküp atmak ve yerine Cumhuriyet ve inkılâp esaslarını bütün ruhlarla hâkim kılmak için, çalışacağız. Menemen Hadisesi ve benzeri menfi cereyan safhalarını artık bir an evvel tarihe terk etmek zarureti de aşîkârdır ”: *C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi*, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara 1932, s.2-3; *C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi*, Yeni Mersin Matbaası, Mersin 1933, s.4-6.

⁸ BCA, 490.01.1291.287.1.

⁹ *Cumhuriyet*, 18 Şubat 1939. İlk etapta halkevlerinin açıldığı merkezler; Afyon, Ankara, Aydın, Adana, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, İstanbul, Eskişehir, Konya, Malatya, Samsun.

¹⁰ *Cumhuriyet Halk Partisi, On Beşinci Yıl Kitabı*, (Basım Yeri ve Tarihi Yok), s. 16.

¹¹ BCA, 490.01.1291.287.1.

¹² *Cumhuriyet*, 17 Şubat 1939; *Son Telgraf*, 18 Şubat 1939. Bu sayı Şubat 1941'de 495'e çıkmıştır. *Cumhuriyet*, 24 Şubat 1941.

¹³ Kemal Ünal, “Millî Şef ve Halkevleri”, *Ülkü Halkevleri Dergisi*, XIV/83, Birincikânun/Aralık 1940, s. 387.

¹⁴ *İsmet Paşa'nın Siyasi ve İçtimai Nutukları (1920-1933)*, Ankara 1933, s. 466; Necip Ali Küçüka, “Başvekilimizin Nutku”, *Aydın Tarihi*, S.87, Şubat 1941, s.16; Ahmet Kutsi Tecer, “Halkevleri Yıldönümünde”, *Ülkü*, I/11, 1 Mart 1942, s.1; Denizli Milletvekili Necip Ali (Küçüka), açılan halkevlerinin görevlerini şu şekilde açıklamıştı; “Halkevleri bütün inkılâp prensiplerini cemiyete nüfuz ve hazmettirmek ve milletin benliğinde gömülü büyük kültür ve sanat kabiliyet ve istidatlarının inkişafına imkân ve fırsat vermek, milli tesanüt, insani his ve duygularını en yüksek derecesine çıkarmak gibi mühim vazifelerle tavzif olunmuştur”. Necip Ali, “İsmet Paşa ve Halkevleri”, *Ülkü*, III/18, Ağustos 1934, s. 403.

¹⁵ *C.H.P. XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara 1948, S.4.

¹⁶ BCA, 490.01.1291.287.1.

¹⁷ *C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi*, (1932)...s.3; Emin Bilgiç, “Halkevleri ve Halkodaları”, *Ülkü*, VII/75, 1 İkinciteşrin/Kasım 1944, s.14; Başvekil Dr. Refik Saydam, halkevlerinin 9. Yıl dönümü münasebetiyle Ankara Halkevi'nde yaptığı konuşmada halkevlerinin işlevini şu sözlerle dile getirmişti; “Sırası gelmişken tekrar işaret etmek isterim ki, halkevinde veya odasında binadan ve bütçeden evvel asıl faaliyet amilini bu vasıta ile halkın yetişmesi davasına inanmış ve bütün heyecanını duymuş bir zümrenin işi ele alması teşkil eder. Bu zümre ile bilhassa idare amiri, muallimin, doktoru, mühendisi ve teknisyeni ile hayatlarını esasen bu millet ve devlet hizmetine vakfetmiş bütün vatandaşlarımızı kastediyorum.” (*Aydın Tarihi*, S.87, Şubat 1941, s.6.)

¹⁸ Nurcan Toksoy, (2007), “Türk İnkılâbında Milli Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları/ The Place of National Culture In The Turkish Revolution And The Community Center Works” *TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 2/1, 2007, www.turkishstudies.net Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.38. s. 151.

¹⁹ Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1993, s.51.

²⁰ *Diyarbakir*, 22 Şubat 1932.

²¹ Cezmi Eraslan, *Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2003, s.137.

²² *Diyarbakir*, 1 Şubat 1932.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Köycülük, 9) Müze ve Sergi.²³ Ancak her halkevinde bu şubelerin hepsinin bulunması şart koşulmamış, bölgenin durum ve özelliklerine göre en az üç şubenin açılması yeterli görülmüştü.²⁴ Halkevi açılabilmesi için gerekli şartları sağlayamayan yerlerde, halkevlerinin küçük bir çekirdeği olan ve evlerle benzer çalışmalar yürüten halkodaları açılmasına karar verilmişti.²⁵

Evlerin açılma kararı ve genel çalışmasının gündemi CHF Umum İdare Heyeti’ne, evlerin kurulması, düzenlenmesi ve çalıştırılması Halkevleri Talimatnâmesi hükümlerine göre Vilâyet İdare Heyetleri’ne aitti.²⁶ Her halkevi bulunduğu şehir veya kasabanın CHF’sine bağlıydı²⁷ ve oradaki parti idare heyeti üyelerinden bir kişi halkevine başkanlık ederdi. Partili olsun veya olmasın her vatandaş halkevine üye olabilirdi. Üye aidat vermekle yükümlü değildi. Bu evlerin masrafı devlet, parti ve belediyeler bütçelerinden yapılan yardımlarla karşılanırdı.²⁸

2. Siirt Halkevleri’nin Açılması ve Faaliyetleri

Siirt Halkevi,²⁹ 24 Şubat 1934’te halkevi önünde Siirt Valisi Ali Sagıp (Beygo),³⁰ askeri erkân ve kalabalık bir halk topluluğunun katıldığı bir törenle faaliyete geçmişti.³¹ Siirt Halkevi 1934’te açılan 25 halkeviden biridir.³² Halkevi olarak kullanılan bina Türk Ocağı olarak yapılmıştı. Türk Ocakları’nın kapatılmasıyla CHF’ye devredilen binanın dokuz odası ve 350 kişi kapasiteli geniş bir salonu vardı. Bina şehrin bir ucunda yüksek bir tepe üzerinde olup, manzaralı

²³ C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara 1932, s.5; C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1934, s. 11-14; *On Beşinci Yıl Kitabı*, ... s. 15-17.

²⁴ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi (1932), ... s.4; Bir yerde halkevinin açılabilmesi için; 1- En az 3 şube açabilecek kadar üyeye sahip olmak, 2- En az 200 kişilik bir salona, bir kütüphane, bir çalışma odasına, avlusunda jimnastik yapılabilecek bir binaya sahip olmak, 3- En az bir odacı ile bir memurun ve zaruri giderlerin karşılanmasında kullanılacak bir bütçeye sahip olmak, gerekmektedir; *Halkevleri İdare ve Teşkilât Talimatnâmesi*, Zerbamat Matbaası, Ankara 1940. s.4.

²⁵ Fatih Özçelik-Sabit Dokuyan (2014), “Bolu Halkevi ve Faaliyetleri/ Bolu People House And Its Activities” *TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 9/4, Spring 2014, www.turkishstudies.net Doi Number: 10.7827/ TurkishStudies.6592. s. 879.

²⁶ C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi, Yeni Mersin Matbaası, Mersin 1933, s.7; Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ocak Yayınları, Ankara 1997, s. 187; CHP’nin Mayıs 1935’te yapılan Dördüncü Büyük Kurultay’ında onaylanan parti programında halk eğitimi ve halkevleri şu şekilde yer almıştır: “Klasik okul yetiştirmesi dışında yığına, devamlı ve Türkiye’nin ilerleyiş yollarına uygun bir halk eğitimi vermeyi önemli görürüz. Bu hizmet için çalışan Halkevlerini devlet imkân elverdiği kadar koruyacaktır”: *C.H.P. Programı, Partinin Dördüncü Büyük Kurultayı Onaylamıştır, Mayıs 1935*, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s. 40.

²⁷ Esra Dicle (2012), “Modern Ulus Devlet Projesinde Bir İdeal Mekân Temsili Olarak Köy Ütopyası/The Village Utopis As The Presentation Of The İdeal Place On The Modern Nation-State Project ” *TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 7/1, Winter 2012, www.turkishstudies.net Doi Number: 10.7827/ TurkishStudies.2749. s. 861.

²⁸ BCA, 490.01.1291.287.1.

²⁹ Said Olgun, “Siirt Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951)”, *History Studies*, V/2, Mart 2013, s.287-301. Araştırmamızda söz konusu makalede kullanılan verilerin dışında tarihin kaynakları açısından çok önemli bir yere sahip “Resmi Yayınlar, Ulusal ve Yerel Basın”dan yararlanılarak, konunun daha geniş bir perspektiften ele alınmasına çalışılmıştır.

³⁰ *İçişleri Bakanlığı Arşivi*, Dosya No: 507.

³¹ BCA, 490.01.961.720.1. Bazı arşiv belgelerinde Siirt Halkevi’nin açılış tarihi 22 Şubat 1934 (BCA, 490.01.1006.883.1.) ve 23 Şubat 1934 (BCA, 490.01.1525.203.1.) olarak geçmektedir. Ancak halkevinin açılış tarihinin 24 Şubat 1934 olması kuvvetle muhtemeldir. Bu tarihe ait arşiv belgesinde halkevinin açılış töreni şu şekilde yer almıştı; “ 24 Şubat 1934’te halkevi önünde düzenlenen törende emsali görülmemiş kar tipinin mevcudiyetine rağmen saat 10’da halkevinin kapıları açılarak halkevi önünde toplanan vali ve kumandan paşa ile halk salona girmiştir. Halkın katılımı ile “İstiklal Marşı” söylenmiş ve müteakiben ant içilmiştir. Ardından Orta Mektep talebesi Haluk Efendi, “Sakarya” isimli şiir okunmuş ve ardından halkevi başkanı tarafından bir hitabe yapılmıştır. Hitabeden sonra Büyük Gazi’ye tazim için hâzirûn bir dakika ayağa kalkmıştır. Bunun ardından halka şekerleme dağıtılarak gündüz programına son verilmiştir. Halkevi mensupları akşam saat 7.30 da “İstiklal Marşı” ile başlanmış ve Orta Mektep’ten bir talebe “Halkevleri” şiirini okumuş, Alaturka ve Alafranga musiki mensupları tarafından musiki eğlenceleri yapılmış ve bir perdelik “İstiklâl” piyesi, ilk mektep muallimleri tarafından temsil edilerek halkın coşkun tezahüratları altında programa son verilmiştir”. (BCA, 490.01.961.720.1.)

³² Güney Doğu, *Birinci Genel Müfettişlik Bölgesi*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1939, s.434; Hilmi Seçkin, “Halkevlerimizin 13’üncü Yıl Dönümü Münasebetiyle”, *Siirt*, 24 Şubat 1945, No: 350.

ve gösterişli bir yerde bulunmaktaydı.³³ Siirt Halkevi binası şehrin iyi binalarındandı.³⁴ Siirt Vilâyeti Hususi Muhasebe'nin işletmesine verilen binanın bir kısmı,³⁵ Belediye Meclisi kararıyla 5.000 lira karşılığında,³⁶ satın alınarak, halkevine devredilmişti.³⁷ Bina, 1933 Siirt Vilâyeti bütçesinden halkevine ayrılan 2.394 liralık ödenekten 1.664 lirası harcanarak, halkevi resmen açılmadan önce ihtiyaç duyulan binasının tamirâtı tamamlanmıştı.³⁸

Siirt Halkevi, Dil, Tarih ve Edebiyat, Spor, Temsil (Gösterit) ve Güzel Sanatlar (Ar) olmak üzere dört şube ile faaliyete başlamıştı.³⁹ 1 Nisan 1934'te Siirt Halkevi şubeleri başkanlıkları için yapılan seçimde; Dil ve Edebiyat Şubesi başkanlığına Orta Mektep Müdürü Faik Bey; Spor Şubesi başkanlığına Vilâyet Sıhhiye Müdürü Dr. İbrahim Bey, Güzel Sanatlar Şubesi başkanlığına Maarif Müdürü Mehmet Bali Bey, Temsil Şubesi başkanlığına İlk Tedrisat Müfettişi Kaya Bey seçilmişlerdi.⁴⁰ Açılan bu şubelerin hepsi faaldi.⁴¹ 1934'te Siirt Halkevi'nin 5 kadın, 230 erkek olmak üzere toplam 235 üyesi vardı. Siirt Halkevi'nin 1934'te faal olan şubeler ve üyeleri şu şekildeydi:⁴²

Siirt Halkevi Şubeleri	Avukat	Doktor	Muallim	Tüccar	İşçi	Çiftçi	Güzel Sanat	Sair Meslek	Kadın	Erkek	Yekûn
Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi	2	-	4	10	-	-	-	15	-	31	31
Güzel Sanatlar Şubesi	-	-	3	4	27	-	-	8	3	39	42
Temsil Şubesi	-	-	5	8	-	-	-	20	2	31	33
Spor Şubesi	-	1	6	19	48	11	4	40	-	129	129
Sosyal Yardım Şubesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kütüphane ve Neşriyat Şubesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Köycülük Şubesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Müze ve Sergi Şubesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	2	1	18	41	75	11	4	83	5	230	235

Siirt Halkevi üye kaydına önem vermiş ve 1935'te üye sayısını 275'e çıkarmıştı.⁴³ Bunda halkevinin açıldığı günden itibaren başkanlığını yürüten Mirat Aykın⁴⁴ ve Siirt Valisi Ali Sağır

³³ BCA, 490.01.1006.883.1.

³⁴ BCA, 490.01.1005.880.3.

³⁵ BCA, 490.01.1002.871.2.

³⁶ BCA, 490.01.1006.882.1.

³⁷ BCA, 490.01.1700.912.1.

³⁸ BCA, 490.01.1525.203.1.

³⁹ BCA, 490.01.1005.880.3.

⁴⁰ BCA, 490.01.843.332.1.

⁴¹ BCA, 490.01.971.755.3.

⁴² *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulâsası*, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s.136-191.

⁴³ BCA, 490.01.971.755.3.

⁴⁴ *Son Posta*, 13 Mart 1937.

(Beygo) Bey’in gayretli çalışmaları önemli bir yer tutmuştu. Siirt Halkevi’nin 24 Mart 1936’da iki yılını doldurması üzerine halkevi başkanlığı ve şube başkanlıkları için yapılan seçimde Halkevi Başkanlığına Orta Mektep Direktörü Mirat Aykın; Ar Şubesi Başkanlığına Kültür Direktörü Balı Uysal; Dil Şubesi Başkanlığına Orta Mektep Öğretmeni Mahmut Özay; Spor Şubesi Başkanlığına Orta Mektep Beden Eğitim Öğretmeni Vehap Luzoğlu; Temsil (Gösterit) Şubesi Başkanlığına İlköğretim Müfettişi Kaya Karaoğlu seçilmişlerdi.⁴⁵

Siirt Halkevi başkanlığını yürüten Mirat Aykın kısa bir süre sonra bu görevden ayrılmış ve yerine Kültür Direktörü Ali Rıza Akısan getirilmişti. Ali Rıza Bey’in memuriyetinin başka bir vilâyete çıkması üzerine 6 Ağustos 1937’den itibaren halkevi başkan vekilliğine Spor Şubesi’nden Lütfi Yavuz getirilmişti.⁴⁶ Lütfi Yavuz döneminde halkevi şube faaliyetleri ve üye kaydetmede canlılık görülmüştü. Bu dönemde Siirt halkevi 10 gösteri düzenlemiş, 53 konser vermiş, halkevi sinema salonunda 38 film izlettirilmiş ve çeşitli konularda 17 konferans verilmişti. Ayrıca halkevi çalışmalarını içeren 2 sergi açılmış ve farklı zamanlarda 3 köy gezisi düzenlenmişti. Kadın üye sayısı 31’e ve erkek üye sayısı da 435’e yükselmişti.⁴⁷ Halkevi olarak kullanılan bina bu kadar kalabalık üye ve faaliyetler için yetersiz kalmıştı. Bu nedenle Atatürk’ün cenaze törenine katılan halkevi başkanı Lütfi Yavuz, Ankara’da devlet büyükleri ile yaptığı görüşmeler sonunda Siirt’te yeni bir halkevi binası yapılması için yetkililerden söz almıştı.⁴⁸ Ancak halkevi başkanı Lütfi Yavuz işlerinin yoğunluğu yüzünden istifa etmiş ve yerine Orta Mektep Direktörü Ramiz Atay atanmıştı.⁴⁹ Bu sırada Siirt valisi de değişmiş ve valiliğe Emniyet Umum Müdür Muavini İzzettin Çağpar tayin edilmişti.⁵⁰ Yeni Vali İzzettin Çağpar’ın desteğiyle her hafta cumartesi gecelerinde halkevinde aile toplantıları yapılmaya başlanmıştı.⁵¹ Halkevi Başkanı Ramiz Atay da kısa bir süre sonra işlerinin yoğunluğunu gerekçe göstererek halkevi başkanlığından ayrılmış ve yerine Siirt Kültür Direktörü Zeki Ülke atanmıştı.⁵²

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle uygulanan sıkı bütçe nedeniyle Siirt Halkevine yeterince para aktarılamamıştı. Bu durum halkevi şube faaliyetlerini olumsuz etkilemiş ve çalışanların ücretleri ödenememişti. Halkevi Başkanı Zeki Ülke, 26 Nisan 1940’ta Birinci Umumi Müfettişlik’ten halkevi bütçesine 1.500 lira yardım yapılmasını istemişti. Umumi Müfettişlik de bu para için CHP Genel Sekreterliği’ne başvurmuş ve Siirt Halkevi için istenilen paranın verilmesini talep etmişti.⁵³ Birinci Umumi Müfettiş Abidin Özmen, yanında Mali Müşavir Rüştü Demiroğlu’nu da alarak, 9 Mayıs 1940’ta Siirt’te giderek, incelemelerde bulunmuştu.⁵⁴

Siirt’te vali tayin edilen çalışkan ve enerjik Vali Haluk Nihat Pepeyi, halkevlerinin vazife ve ehemmiyetini çok iyi idrak ettiği için, halkevi ile yakından alakadar olmaya başlamıştı. Buranın başkanlığına da çalışmaktan usanmayan Hükümet Tabibi Nurullah Göze’yi tayin etmişti. Böylece vali ve halkevi başkanının çalışmalarıyla halkevi faaliyetlerinde bir canlanma olmuştu.⁵⁵ Vali Haluk Nihat Pepeyi, 7 Ekim 1940’ta nüfus sayımında görev alacak memurlarla halkevi salonunda bir toplantı yapmıştı.⁵⁶ 1941’de halkevi başkanlığına Hazım Bozca getirilmişti. Bozca, halkevi

⁴⁵ BCA, 490.01.973.767.2.

⁴⁶ Siirt, 7 Ağustos 1937, No: 1.

⁴⁷ 1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yayını, Ankara 1938, s.28.

⁴⁸ Siirt, 24 Birincikânun/Aralık 1938, No: 72

⁴⁹ Siirt, 28 İkincikânun/Ocak 1939, No: 77.

⁵⁰ Siirt, 27 Şubat 1939, No: 80.

⁵¹ Siirt, 25 Mart 1939, No: 84.

⁵² Siirt, 27 Mayıs 1939, No: 93.

⁵³ BCA, 490.01.1524.200.1.

⁵⁴ Siirt, 11 Mayıs 1940, No: 101.

⁵⁵ M. Emin Kılıççioğlu, “Halkevinde Canlılık”, Siirt, 9 İkinciteşrin/Kasım 1940, No: 127.

⁵⁶ Siirt, 12 Birinciteşrin/Ekim 1940.

binasının etrafında bulunan geniş sahayı modern bir bahçe haline getirmişti. Böylece CHP'nin bir kültür kaynağı olan halkevindeki canlılık devam ettirilmişti.⁵⁷ Hazım Bozca'dan sonra 1942'de halkevi başkanlığına Nuri Başaran getirilmişti.⁵⁸ Başaran'ın başkanlığı döneminde CHP Bitlis Bölgesi Müfettişi Tokat Mebusu Hasip Aytuna, 14 Haziran 1942'de Siirt Halkevini teftiş etmişti. Teftiş raporlarında Siirt Halkevi binası ile ilgili olumlu ifadeler yer verilmişti.⁵⁹ 23 Ekim 1942'de halkevi başkanlığına Maarif Müdürü Nuri Gürgöze atanmıştı.⁶⁰ Ardından 1945'te Doktor Fahri Özdemir halkevi başkanlığına getirilmişti.⁶¹

Siirt milletvekillerinin 26 Nisan 1945'te seçim bölgelerindeki incelemeleri sırasında Siirt Halkevi'ni de ziyaret etmişlerdi. Siirt milletvekilleri CHP Genel Sekreterliği'nden halkevine yeni ve sağlıklı bir bina yapılması için talepte bulunmuşlardı. Milletvekilleri, Siirt'in diğer binaları gibi caz denilen sulu alçıdan yapılan halkevi binasının sağlıksız olması ve 17.000 nüfuslu Siirt merkezinde CHP'nin politikalarına uygun yeni bir halkevi binasının yapılması gerektiğine değinmişlerdi.⁶² Siirt Halkevi Başkanı Mustafa Eroğuz'un istifa etmesi üzerine CHP İdare Kurulu, Orta Mektep Matematik Öğretmeni Hakkı Özcanlı'yı oy birliği ile halkevi başkanlığına seçmişti.⁶³

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimi Demokrat Parti (DP)'nin kazanması üzerine halkevlerine yeteri kadar kaynak aktarılmamaya başlanmıştı. Bunun üzerine Siirt Halkevi Başkanı Fethi Oral, 2 Mart 1951'de CHP Genel Sekreterliği'ne başvurarak, halkevinin tamir edilmesini istemişti.⁶⁴ 8 Haziran 1951'de CHP Genel Sekreterliği Siirt Halkevi'ne bir yazı yazarak; "halkevleri için dilediğimiz şekilde sarfiyat yapmaya mali durum müsait değildir. Bu itibarla halkevleri giderlerinin mahalli gelir kaynaklarından sağlanması gerekmektedir. Halkevinin onarılması lüzumu karşısında diğer giderlerden tasarruf yapılarak mahalli mali imkânların bu işe tahsisi zaruridir"⁶⁵ şeklinde cevap verilmişti.

Halkevleri ve halkodaları tek parti rejiminin doğal sonucu olarak CHP ile ilişkili kurumlardı. Çok partili döneme geçildikten sonra halkevlerinin bu konumu CHP ve DP arasında tartışma konusu olmuştu. DP ve diğer partilerin, halkevlerinden yararlanmak istemelerine CHP yetkilileri, tüzüğün elvermediği gerekçe gösterilerek olumsuz yanıt vermişti. Sonunda halkevleri 8 Ağustos 1951 tarih ve 5830 sayılı kanunla kapatılmıştı.⁶⁶

3. Siirt Halkevi Şubelerinin Faaliyetleri

Halkevleri talimatnâmesi gereğince bir yerde halkevinin açılabilmesi için en az üç faaliyet şubesini çalıştırmaya yetecek sayıda üyenin kaydedilmiş olması gerekmektedir. Siirt Halkevi, dört şube ile faaliyete geçmiş ve daha sonra üye ve şube sayısı artırılmıştı. Halkevi açıldıktan hemen sonra Dil, Tarih ve Edebiyat, Ar, Spor ve Temsil (Gösterit) şubeleri faaliyete geçmişti.⁶⁷

3.1. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi:

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubelerinin başlıca çalışmaları geçmişteki Türk büyüklerini anmak edebiyat müsabakaları düzenlemek, milli günleri heyecanla yaşatmak, gelenek olmuş halk bayramlarını kutlamak, konferanslar ve münazaralar tertiplemek, aile toplantıları yapmak, kitaplık

⁵⁷ Siirt, 10 Mayıs 1941, No: 153.

⁵⁸ BCA, 490.01.1570.390.2.

⁵⁹ BCA, 490. 01. 1781.1219.1.

⁶⁰ Siirt, 24 Birinciteşrin/Ekim 1942, No: 228.

⁶¹ Siirt, 3 Mart 1945, No: 351.

⁶² BCA. 490.01.1781.1220.2.

⁶³ Siirt, 23 Mart 1946, No: 406.

⁶⁴ BCA, 490. 01. 1781.1219.1.

⁶⁵ BCA, 490.01.1781.1219. 1.

⁶⁶ TBMM Kanunlar Dergisi, Dönem IX, Cilt. 33, TBMM Basımevi, Ankara 1951, s.937-939.

⁶⁷ M. Emin Kılıççioğlu, "Halkevi Halkın Evidir", Siirt, 28 Şubat 1942, No:194.

ve yayım şubeleriyle birlikte dergiler ve kitaplar yayımlamak, folklor bakımından çevrelerinde incelemelerde bulunmak şeklinde özetlenebilir.⁶⁸

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti’nin uyandırdığı büyük ilgiyi memleketin her tarafına yaymaya çalışmış ve bu çerçevede büyük bir tarihi geçmişe sahip Siirt’te önemi ve değeri olan eski eserlerin araştırılması ve bunların muhafazası ile uğraşmıştı.⁶⁹ Şube, tarih araştırmalarında olduğu gibi dil çalışmalarına da ağırlık vermişti. Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin doğal bir üyesi olarak çevrenin imkân ve şartları oranında görevini yerine getirmeye çalışmıştı.⁷⁰ Bu bağlamda Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin direktifleri doğrultusunda dil işlerinde uyguladığı fiş ve anketlerle yaptığı çalışmalarda Siirt ve çevresinde kullanılan “Öz Türkçe” kelimeleri derlemiştir.⁷¹ Şube üyelerinden Mahmut Özay, 146 sentaks (söz dizimi) fişi hazırlayarak, Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ne göndermişti.⁷² Böylece şube yaptığı çalışmalarla dil inkılabının⁷³ Siirt ve çevresinde yerleşmesine çalışmıştı.

Siirt Halkevi, Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, halkevinin açıldığı ilk yıl olan 1934’te güzel bir etüt salonu açmıştı. Şube birçok dergi ve gazeteye abone olmuş ve Siirt gençleri arasında okuma zevkinin kuvvetlenmesine çalışmıştı.⁷⁴ Siirt Halkevi Türk Dili’ni yayma kurumları tesis ederek, vatandaşlara Türkçe okuma-yazma öğretmek amacıyla çalışmalar başlatmıştı.⁷⁵ Bu amaçla şube 1935’te bir halk dershanesi açarak Türkçe bilmeyen 295 kişiye kurs vermişti.⁷⁶ Şube ayrıca, yaklaşık 500 kişinin katıldığı farklı konularda 12 konferans düzenlemişti.⁷⁷ Halkevinde türlü vesilelerle toplantılar yaparak Türkiye ve dünyadaki gelişmelerden halkı haberdar etmişti.⁷⁸ Şube, halkın eğitilmesine de büyük önem vermişti.⁷⁹ Bu amaçla halka konferanslar verilmişti. Şubenin, düzenlediği konferanslarla halkın umumi bilgisini artırmak, kültür seviyesini yükseltmek ve inkişaf ettirmek hedeflemişti.⁸⁰ Bu amaçlarla verilen konferanslar daha geniş bir kitleye hitap etmesi amacıyla hoparlörlerle şehirde ve köylerde halka dinletirilmişti.

Halkevinin 1935’te kütüphane kolu olmadığı için şube, bir kütüphane açmış⁸¹ ve 700 kitap tedarik ederek faaliyetini daha çok okuma üzerine yoğunlaştırmıştı. Şube çok sayıdaki günlük gazeteye ve Spor, Havacılık, Mimar, Veremle Mücadele, İçki Düşmanı gibi dergilere de abone olmuştu. Şube, okuma yazma bilip de diploma almak isteyenleri yetiştirmek amacıyla hafta da üç gece eğitim yapılan bir dersane açmıştı. Şubenin başlattığı gece eğitimine ilk etapta 42 kişi kayıt yaptırmıştı. Bunun yanında mektepte ikmale kalanlara yardım için okuma salonunda devamlı bir öğretmen bulundurulmuştu.⁸²

Siirt Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, Ağustos 1936’da mektep talebelerine yardım etmek amacıyla gece kursları açmış, halka yönelik Çocuk Terbiyesi, Zehirli Gaz, Gazdan Korunma

⁶⁸ C.H.P. XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1948, S.10.

⁶⁹ 1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yayını, Ankara 1938, s.6.

⁷⁰ C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları, Ankara 1943, s.4.

⁷¹ Siirt, 28 Şubat 1942, No:194.

⁷² BCA, 490.01.1005.880.2.

⁷³ Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 1937 Yıldönümü Broşürü, Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı? Ankara 1937, s.5.

⁷⁴ Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulâsası, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s.106.

⁷⁵ Halkevleri (1932-1935), 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, Ankara 1937, s.20.

⁷⁶ BCA, 490.01.1005.880.2.

⁷⁷ BCA, 490.01.1005.880.3.

⁷⁸ BCA, 490.01.1005.880.2.

⁷⁹ Neşe G. Yeşilkaya, Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s.82.

⁸⁰ M. S. Esen, “Sevindik Doğrusu”, Siirt, 11 Şubat 1939, No: 78.

⁸¹ BCA, 490.01.990.833.1.

⁸² BCA, 490.01.971.755.3.

ve İnkılâp konularında beş konferans vermiştir.⁸³ Şube, Türkçe'nin Siirt halkı arasında kullanılmasına büyük önem vermişti. Şube ayrıca, halkevinde vilâyetin bütün köy adlarını "Öztürkçe" yapmak için bir komisyon kurmuş ve 600'den fazla köyün adını değiştirmeye çalışmıştı.⁸⁴ Bu amaçla halkevinde konferanslar düzenlenmişti. Bu konferanslardan biri 8 Ağustos 1937'de Belediye Mühendisi Baki Erkan tarafından Türkçe hakkında verilen konferanstı. Konferansta Türkçe konuşmanın önemine değinilerek,⁸⁵ halkın başta Arapça olmak üzere Türkçe dışında başka dillerde konuşmaması gerektiği vurgulanmıştı.⁸⁶

Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, milli bayramların kutlanmasına da büyük önem vermişti. 30 Ağustos 1937'de Zafer Bayramı münasebetiyle Siirt Halkevi'nde bir balo verilmişti. Verilen baloya Vali Fevzi Rami Aydın, General Faik Sütunç ve yüzlerce aile katılmıştı.⁸⁷ Halkevinin bu şubesi, halkın dil birliğine dikkatini çekmek ve farkındalık uyandırmak amacıyla Dil Bayramı kutlamalarına önem vermişti. 26 Eylül 1937'de halkevinde düzenlenen ve vilâyetteki bütün memur ve halkın katıldığı bir törenle Dil Bayramı kutlanmıştı.⁸⁸ Şube, Türk Dili ve Edebiyatı'na hizmet veren şahsiyetleri anmak ve halka anlatmak amacıyla faaliyetlerde bulunmuştu.⁸⁹ 20 Ocak 1938'de Kültür Direktörü ve Halkevi Başkanı Rıza Akısan'ın da hazır bulunduğu ve Tevfik Fikret'in hayatı ve vatanperverliğinin anlatıldığı bir tören düzenlenmişti. Ertesi gece de Dil Gecesi olarak kutlanmış ve halkevi sinemasında "Cephede Bir Gece" adlı film gösterilmişti. Ardından Siirt Gazetesi sahiplerinden Zeki Şalış "Türk Dili" hakkında bir konferans vermişti.⁹⁰

Şube, Siirt halkının güncel olaylardan haberdar olması, Türkçe'nin öğretilmesi, dil zevki ve kulak dolgunluğunun kazanılması amacıyla bir radyo almıştı.⁹¹ Dil Edebiyat ve Tarih Şubesi halkevinin 9 şubesini oluşturan faaliyetlere gerekli canlılığı kazandırmak için 19 Nisan 1939'da 34 üyenin katıldığı bir toplantı yapmıştı. Toplantıda yapılması gerekli konular görüşüldükten sonra şube başkanlığına Orta Okul Tarih Öğretmeni Kemaleddin Doğan seçilmişti.⁹² Siirt Halkevi'nin bu şubesinin 26 Nisan 1940'taki raporlara göre, Siirt'te Türk Kültür ve harsının yayımı hususunda üzerine aldığı vazifeyi hakkıyla yerine getirdiği vurgulanmıştı. Şubenin Türklük, Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlılık ve milli birlik yolunda⁹³ çok sayıda konferans verildiği ve her gün aynı maksatla hoparlörlerle neşriyat yapıldığı belirtilmişti. Şube Türkçe konuşmayı teşvik etmek amacıyla Türkçe konuşmayı öğrenenlere halkevi hoparlöründe söz söylemek, şiir, milli marş ve şarkılar okuma fırsatı vermişti.⁹⁴

Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi, Siirt ve çevresinde halkın kültür seviyesinin yükseltilmesi amacıyla sinema gibi medeni bir vasıtaya da ihtiyaç duymuş ve bu maksatla milli ve vatani ideallere uygun filmler getirterek, ya bir konferansı veyahut da milli günleri kutlama töreninden sonra gösterilmişti.⁹⁵ 1939'da halkevi sinemasında halka "Trakya Manevraları" filmi gösterilmişti.⁹⁶ Halkevi Başkanı Zeki Ülke'nin çalışmalarıyla da 5 Temmuz 1940'ta farklı konularda halka, memurlara, subay ve ailelerine olmak üzere üç konferans verilmişti. Bunun

⁸³ BCA, 490.01.1002.871.2.

⁸⁴ *Son Posta*, 13 Mart 1937.

⁸⁵ *Siirt*, 14 Ağustos 1937, No: 2.

⁸⁶ BCA, 490.01.1005.880.3.

⁸⁷ *Siirt*, 4 Eylül 1937, No: 5.

⁸⁸ *Siirt*, 2 Birinciteşrin/Ekim 1937, No: 9.

⁸⁹ BCA, 490.01.1006.882.1.

⁹⁰ *Siirt*, 22 İkincikânun/Ocak 1938 No: 24.

⁹¹ *Son Posta*, 5 Nisan 1938; *Siirt*, 16 Nisan 1938, No: 36.

⁹² *Siirt*, 22 Nisan 1939, No: 88.

⁹³ *Siirt*, 23 Kasım 1946, No:441.

⁹⁴ BCA, 490.01.1781.1219.1.

⁹⁵ BCA, 490.01.1781.1219.1.

⁹⁶ BCA, 490.01.1012.906.2.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

yanında şehrin beş mühim noktasına yerleştirilen hoparlörler vasıtasıyla Ankara radyosu dinlettirilmişti. Zeki Ülke, halkevinin çalışmalarını halka anlatmak ve eve olan ilgiyi arttırmak amacıyla Siirt’te yayımlanan Siirt gazetesinde bir “Halkevi Köşesi” açtırmıştı.⁹⁷

Mayıs 1942’de Siirt Halkevi’nin bu şubesi, Siirt Tarihi üzerinde de çalışmalar yapmıştı.⁹⁸ Şube halkın sağlık problemlerine çözüm getirme ve halkın hastalıklara karşı bilinçlendirilmesi amacıyla 1944’te sıtma ve sıvrisinekle ilgili konferanslar vermişti.⁹⁹ Siirt Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinin 26 Ekim 1945’te 2 kadın ve 34 erkek olmak üzere 36 üyesi bulunmaktaydı.¹⁰⁰

3.2. Temsil (Gösterit) Şubesi:

Bu şubenin asıl görevi, üyelerine ve halka milli tiyatro kültürünü aşılamaaktı. Ayrıca muhtelif bölgelerin ulusal oyunları oynanmak suretiyle halkın ilgisi ve halkevine karşı bağlılığı arttırmaya çalışmıştı. Temsil şubesinin çalışmalarında genellikle yurtseverlik duygularını artıran oyunlara yer verilmişti. Gençlerin bir arada ve devamlı çalışmasını esas alan şubede, 1934’te Siirt’te 6 piyes temsil edilmişti.¹⁰¹ Şube, halkevi açıldığı sıralarda dinleyici bulabilmek için konferansın yanına bir piyes veya müzik parçası da eklemeyi lüzumlu görmüştü.¹⁰²

28 Ağustos 1935 raporuna göre şubede, Faruk Nafiz Çamlıbel’in yazdığı¹⁰³ “Akın” ile “Gâvur İmam” piyeslerinin yanında Aka Gündüz’ün üç perdelik “Mavi Yıldırım”, Reşat Nuri Güntekin’in tek perdelik “İstiklâl” piyesleri 6 defa temsil edilmişti. Bundan başka askeri firkadan bir sinema makinesi kiralanmış ve muhtelif zamanlarda halka filmler gösterilmiştir.¹⁰⁴ Halkevinin, 1935’teki faaliyetlerinde 4’ü temsil şubesi, 2’si ortaokul, 4’ü ilkokullar tarafından olmak üzere 8 müsamere düzenlenmişti. Düzenlenen müsamereler şunlardı; “Yaman Çoban”, “Çocuk Vali”, “Beyaz Kahraman”, “Beş Devir”, “Sevr’den Lozan’a”, “Himmet’in Oğlu”, “Yerli Mallar Pazarında”, “Satıcılar”.¹⁰⁵ Seçilen piyesler vatandaşlarda milli duyguları kuvvetlendirici, inkılaplara bağlayıcı olması göz önünde tutulmuştu. Ağustos 1936’da Siirt Halkevi Temsil Şubesi’nin karşılaştığı en büyük problem¹⁰⁶ müsamereler için bayan elemanlarının bulunmamasıydı.¹⁰⁷ Bu durum temsil şubesinin 1937’deki faaliyetlerine olumsuz yansımıştı.¹⁰⁸ Şube bu çalışmalarını yürütürken halkevi sinemasından da yararlanmıştı. Ancak sinema 1938

⁹⁷ BCA, 490.01.1012.906.2; Halkevleri müfettişlerinden Kemal Güngör, 19 Mayıs 1942’de Siirt Halkevi ve Siirt ile ilgili olarak raporunda şu hususlara yer vermişti; “Siirt’te halkın ekserisi Türkçe bildiği halde Arapça konuşmaktadırlar. Evlerinde, çarşıda, kahvede, hatta halkevinde bile Arap kültürünün bu acı tesir ve nüfuzunun kaldırılması ve onun yerine milli kültür ve öz dilimizin hâkim kılınması, aynı zamanda Diyarbakır’ın köylerinden başlamak üzere Siirt’in kaza ve köylerinde Muş’un, Bitlis’in, Van’ın kaza ve köylerinin ekserisi Kürtçe konuşmaktadır. Memleketimizde maddi ve manevi sahalarda mucize denecek kadar büyük işler başarmış olan partimizin diğer devlet daireleri ile de teşrik-i mesai ederek veya bizzat buralarda öz dilimizi yaymak ve yabancı nüfuzunu kaldırmak hususunda karar veya çalışması milli birlik ve bütünlüğümüz için olduğu kadar milli kültür davamız bakımından da çok faydeli bir hizmet olacaktır. Memleketimizin bu köşelerinde milli kültür ve inkılabımızı yaymak yerinde olur. Zira buralar kültürel ve sosyal bakımından inkişafa en çok muhtaç olan yerlerdir. Bu nedenle buralara sık sık konferanslar gönderilmesi, yurdumuzun bu kısımları ile yakından ilgilenecek elemanların bulundurulması zaruridir”. (BCA, 490.01.1006.882.1.)

⁹⁸ BCA, 490.01.1002.871.2.

⁹⁹ C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara 1945, s.6.

¹⁰⁰ BCA, 490.01.1038.993.1.

¹⁰¹ Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s.106.

¹⁰² Nafi Kansu, “Halkevlerimiz”, C.H.P. 1939’da Halkevleri, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1939, s.4.

¹⁰³ Utkan Kocatürk, Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2007, s.456.

¹⁰⁴ BCA, 490.01.971.755.3; BCA, 490.01.1005.880.3.

¹⁰⁵ BCA, 490.01.990.833.1.

¹⁰⁶ M. Nihat Öztörün, “Biz ve Halkevimiz”, Siirt, 15 Eylül 1945, No: 379.

¹⁰⁷ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁰⁸ 1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yayını, Ankara 1938, s.11.

dönemini zararlarla kapatmıştı. Bunda getirilen filmlerin iyi seçilememiş olması ve sinema fiyatının yüksek olması etkili olmuştu.¹⁰⁹

Halkevi Temsil Şubesi, 1939'da faaliyetlerini yoğunlaştırmıştı. Bunda Halkevi Başkanı Ramiz Atay ve daha sonra yerine geçen Siirt Kültür Direktörü Zeki Ülke'nin¹¹⁰ gayretli çalışmaları etkili olmuştu. 7 Nisan 1939'da halkevi salonunda çok sayıda seyircinin katıldığı, Yaşar Nabi'nin "Beş Devir" adlı piyesi ile Ahmet Nuri'nin "Şer'iye Mahkemesinde" adlı komedisi verilmişti. Halkevi salonu hıncahınç dolunca aynı müsamereler ertesi gün de tekrarlanmıştı.¹¹¹ Şubenin katkılarıyla ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yoksul çocuklar yararına halkevinde bir balo verilmişti. Verilen baloya vali ve çok sayıda kişi katılmıştı.¹¹² Ayrıca çocuklara bir film ücretsiz olarak gösterilmişti.¹¹³

Halkevi Temsil Şubesi, 21 Nisan 1939'da bir toplantı yaparak, başkan ve üyelerin seçimi yapılmış, bahar aylarında merkez ve köylerde verilecek temsiller tertip edilmişti. Yapılan seçim sonunda Temsil Kolu Başkanlığına Orta Okul Türkçe Öğretmeni Tevfik Nalçacı, üyeliklere; Gazi İlkokul Baş Öğretmeni Hatem Taşar, Belediye Ayar Grup İşyari Lütfi Tekin seçilmişlerdi.¹¹⁴

23 Nisan 1939'da halkevi temsil şubesi tarafından hazırlanan programla, şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmış ve halkevinde bir tören düzenlenmişti.¹¹⁵ Şube ayrıca 19 Mayıs Milli Bayramı kutlamaları için Orta Okul tarafından hazırlanan ve Türk kahramanlığını anlatan Saim Kerim'in "Vatan ve Vazife"¹¹⁶ adlı piyesi halkevi salonunda temsil edilmişti.¹¹⁷

Temsil Şubesi, CHP'nin 5. Büyük Kurultayı'nın toplandığı günün şerefine halkevinde bir tören düzenlenmiş ve Aka Gündüz'ün "Yarım Osman" ile Reşat Nuri Güntekin'in "İstiklal" adlı piyesleri temsil edilmişti.¹¹⁸ CHP Genel Sekreterliği, 1 Ağustos 1940'ta Siirt Halkevi sinemasında gösterilmek üzere "Sivas Atölyesi", "19 Mayıs 1939" ve "Adana'nın Kurtuluş Bayramı" isimli filmleri göndermişti.¹¹⁹ 12 Nisan 1940'ta Siirt Halkevi'ne gönderilen filmler halkevi sinemasında gösterilmeye başlanmış ve hiçbir giriş ücreti alınmadan halk ve öğrenciler olmak üzere 2.400 kişiye izlettirilmişti. Halkevi Başkanı Zeki Ülke, halkın görgü ve kültür seviyesini takviyeye, onları Türkiye Cumhuriyeti hükümetine bir kat daha bağlanmaya yarayan, CHP rejimi ve ideallerini perçinleyecek bu tarz filmlerin tekrar gönderilmesi için CHP Genel Sekreterliği'nden talep etmişti.¹²⁰

Siirt'te temsillere karşı büyük bir rağbet olmasına rağmen yetişmiş eleman sayısı¹²¹ ve halkevi salonu yetersizdi. Mesela, Temsil Şubesinin "30 Ağustos" piyesi halkevi salonunda sahnelenmiş ve salon tamamen dolmuştu.¹²² Temsillerde başarılı olan halkevi gruplarının civar şehir ve kasabalarda tiyatro turnelerine çıkmaları başarıyla tatbik edilmişti. Repertuvarda elemanı az halkevlerinin ve odalarının basit dekorlar içinde başarı ile temsil edebilecekleri kısa ve özlü piyeslere de yer verilmişti.¹²³ Siirt Halkevi, 14 Mayıs 1940'ta Siirt halkının görgülerinin artırılması

¹⁰⁹ M.S. Esen, "Sinema", *Siirt*, 7 İkincikânun/Ocak 1939, No: 74.

¹¹⁰ *Siirt*, 27 Mayıs 1939, No: 93.

¹¹¹ *Siirt*, 8 Nisan 1939, No: 86.

¹¹² *Siirt*, 15 Nisan 1939, No: 87.

¹¹³ *Siirt*, 22 Nisan 1939, No: 88.

¹¹⁴ *Siirt*, 22 Nisan 1939, No: 88.

¹¹⁵ *Siirt*, 29 Nisan 1939, No: 89.

¹¹⁶ *Siirt*, 20 Mayıs 1939, No: 92.

¹¹⁷ *Siirt*, 27 Mayıs 1939, No: 93.

¹¹⁸ *Siirt*, 3 Haziran 1939, No: 94.

¹¹⁹ BCA, 490.01.1210.16.1.

¹²⁰ BCA, 490.01.1210.16.1.

¹²¹ BCA, 490.01.1006.882.1.

¹²² M. Emin Kılıççioğlu, "Halkevinde Canlılık", *Siirt*, 9 İkinciteşrin/Kasım 1940, No: 127.

¹²³ C.H.P. *Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları*, Ankara 1941, s.40.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

ve kültür seviyelerinin yükseltilmesi hususunda sinema gibi modern bir vasıtaya sahip olmuş ve bu maksatla milli ve vatani ideallere uygun filmler izlettirilmiştir.¹²⁴

Şube, halkevlerinin kuruluşunun 12. yıl dönümünde halkevinde düzenlenen kutlamalar çerçevesinde “Kör” isimli piyesi sahnelemiştir.¹²⁵ Halkevi Temsil Şubesi, ayrıca, halkevini ziyaret eden Siirt milletvekilleri şerefine Hülya Gözalan’ın yazdığı tek perdelik “Yanlı Yol” adlı piyes ile Ali Süha Delilbaşı’nın Öjen Labiş’den adapte ettiği bir perdelik “Okumuş Adam” komedisi oynanmıştır.¹²⁶

CHP Genel Sekreterliği 30 Ocak 1941’de Siirt Halkevi sinemasında gösterilmek üzere 6 film göndermiştir.¹²⁷ Ancak bu filmler kısa sürede halka izlettirildiğinden Halkevi Başkanı Dr. Fahri Özdemir¹²⁸ CHP Genel Sekreterliği’nden yeni filmler gönderilmesini istemiştir. Halkevi, sinema dışında muntazam ve işler haldeki üç radyoya sahiptir.¹²⁹

Siirt Halkevi Temsil Şubesi, 3 Nisan 1942’de halkevinin temsil komitesinde çalışan kadın üye bulunmadığından piyeslerin temsilinde zorluk çekilmiş¹³⁰ ve bazı piyeslerde erkekler bu vazifeyi yapmak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Halkevi Başkanı Nuri Başaran, Siirt’te çalışan bayan öğretmenlerden üç tanesini temsil şubesine üye yaparak bu sorunu çözmeye çalışmıştır.¹³¹ Şube, Mayıs 1942’de daha önce belirlediği çalışma programına göre köylere giderek temsiller vermiştir. Aynı temsiller halkevinde de verilmek suretiyle halkın fikirlerinin inkişâfı ve onların bir arada toplanmasına çalışmıştır.¹³² Şube, 29 Haziran 1942’de “Kanun Adamı” piyesini sergilemiştir.¹³³ 23 Şubat 1946’da halkevlerinin 14. açılış yıl dönümü münasebetiyle Siirt Halkevi’nde bir balo verilmiş ve Vali Naci Kıcıman’ın huzurunda toplanan halkevi umumi heyeti, yeni idare heyeti üyelerini seçmiştir.¹³⁴ Ancak bu tarihten sonra halkevinin faaliyetlerinde bir durgunluk yaşanmaya başlamış ve halkevi büyük bir ihmale uğramıştır.¹³⁵

3.3. Sosyal Yardım Şubesi:

Şubenin esas görevi, halkevinin bulunduğu mntıkada yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, ihtiyar ve hastalar gibi kişiler için halkta şefkat ve yardımlaşma duygularını uyandırmaktır.¹³⁶ Bu bağlamda Siirt Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, hükümet doktoru Nurullah Göze’nin de destek vermesi ile Mart 1939’dan itibaren fakir ve kimsesizler için her hafta çarşamba ve cuma günleri halkevinde ücretsiz muayene ve tedaviye başlamıştır. Yoksul kimselerin ilaçları da parasız verilmiştir.¹³⁷ Halkevinin bu çalışması sonraki yıllarda da devam etmiştir.¹³⁸

Şube, Vali Nihat Haluk ve eşi Nigar Pepeyi’nin destek vermesiyle, yurt sınırlarını bekleyen askerlere ulaştırılmak üzere halkevinde “Ordu Yardım Sevenler Komitesi” kurulmuştur. Hayırsever Siirtli kadınlar, her gün halkevine giderek, askerlere hırka, çorap, yetiştirmeye çalışmıştır.

¹²⁴ BCA, 490.01.1781.1219.1.

¹²⁵ Siirt, 26 Şubat 1944, No: 298.

¹²⁶ Siirt, 14 Birinciteşrin/Ekim 1944.

¹²⁷ BCA, 490.01.1035.982.2.

¹²⁸ BCA, 490.01.1012.906.2.

¹²⁹ BCA, 490.01.995.845.1.

¹³⁰ C.H.P Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları, Ankara 1943, s.6.

¹³¹ BCA, 490.01.843.332.1.

¹³² BCA, 490.01.1002.871.2.

¹³³ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹³⁴ Siirt, 2 Mart 1946, No.403.

¹³⁵ S. Sadık Göncü, “Halkevimiz Mevlûc Bir Durumda”, *Demokrat Siirt*, 18 Şubat 1948.

¹³⁶ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi,(1932),...s.9;C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, (1933),...s.23.

¹³⁷ Zeki Şalış, “Halkevinde Meccani Muayene”, *Siirt*, 18 Mart 1939, No: 83.

¹³⁸ Siirt, 22 İkinciteşrin/Kası 1941.

Çalışmalar neticesinde kısa bir sürede 500 pamuklu hırka, 1.302 çift çorap, 32 kazak, 5 yün fanila ve 5 eldiven hazırlanmış ve ihtiyaç duyulan birliklere gönderilmişti.¹³⁹

Sosyal Yardım Şubesi, 10 Kasım 1940'ta salgın hastalıklar ve bunlardan korunma yolları konularında bir konferans vermiş ve ailelerle toplantılar yapmıştı. Şube ayrıca fakir öğrencilere giyim, gıda ve kırtasiye yardımında bulunmuştu. Bu faydalı çalışmalar halkın halkevine olan bakış açısına olumlu yansımış ve takdirle karşılanmıştı.¹⁴⁰ Şube, ilkokullarda bakıma muhtaç bazı öğrencilere yardım için Çocuk Esirgeme Kurumu'yla işbirliği yapmış ve bu suretle 110 çocuğa sıcak yemek vermek ve elbise yapmak imkânı bulmuştu. Şube, Siirt ve çevresinde gittikçe yaygınlaşan ve halk arasında yüzde 80 oranını aşan trahom ile karasinek ve bazı mevsim hastalıkları hakkında 4 konferans verdirmiş ve bunlar halkevi hoparlörü ile de halka dinlettirmişti.¹⁴¹ Şube ayrıca Mayıs 1942'de doktorları köylere götürerek halkı muayene ettirmiş ve fakir hastaların ilaçlarını ücretsiz dağıtmıştı. Sosyal Yardım Şubesi, yoksul 180 öğrenciye elbise temin etmiş ve ilkokul öğrencilerinin gıda ihtiyaçlarını karşılamıştı.¹⁴² Bu şubenin faaliyetleri halkevlerinin kapatıldığı 1951 yılına kadar sürdürülmüştü.

3.4. Spor Şubesi:

Spor Şubesi, çeşitli spor dallarını halka tanıtmak, spora karşı ilgi ve sevgi uyandırmak amacıyla halkevi bünyesinde kurulmuştur. Şube, 1934'te futbol, voleybol, atlı spor, atletizm sporlarının Siirt'te yayılmasına ve kuvvetlenmesine çalışmıştı.¹⁴³ Bu amaçla iki futbol takımı oluşturmuş ve bunların spor malzemeleri halkevi tarafından sağlanmıştı. Şube futbolun dışında bir de voleybol takımı kurmuş ve yoğun bir şekilde çalışmaya başlamıştı. Siirt Halkevi Spor Şubesi, atıcılığa da önem vermiş¹⁴⁴ ve 23 Mart 1934'te askeri poligonda halkevi üyesi 57 kişi mavzer atışına katılmıştı.¹⁴⁵ Şube ayrıca 23 Nisan 1934'te yapılan spor şenliğinde öğrencilere muhtelif hareketler yaptırmıştı.¹⁴⁶

Spor Şubesi, tatil günlerinde gençleri bir araya toplayarak futbol egzersizleri yaptırarak, onlardaki spor sevgisini uyandırmaya çalışmıştı. Malzemesi İstanbul'dan getirtilen iki takım kurulmuştu. Bu takımlar ortaokul ve garnizon takımlarıyla maçlar yapmıştı. Şube bu çalışmalarıyla gençlerin sokaklarda başıboş dolaşmalarını önlemişti. Atıcılık sporuna da önem verilerek halkta bu spora karşı bir uyanmanın oluşmasına zemin hazırlanmıştı.¹⁴⁷

30 Temmuz 1936'da halkevi, spor ve diğer hayır kurumları için il ve ilçelerden 3.820 lira toplanmıştı.¹⁴⁸ Ağustos 1936'da Siirt Halkevi Spor Şubesi, Gençlerin sporla meşgul olmaları için gereken bütün spor aletleri getirtmişti. Şube bir de avcılık kolu kurmuş¹⁴⁹ ve her sene domuz başta olmak üzere birçok zararlı hayvan avlanmıştı.¹⁵⁰

¹³⁹ Siirt, 7 İkincikânun/Ocak 1940, No: 131.

¹⁴⁰ BCA, 490.01.1006.882.1.

¹⁴¹ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁴² BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁴³ Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s.106.

¹⁴⁴ Son Posta, 13 Mart 1937.

¹⁴⁵ BCA, 490.01.971.755.3.

¹⁴⁶ BCA, 490.01.1005.880.3.

¹⁴⁷ BCA, 490.01.990.833.1.

¹⁴⁸ BCA, 490.01.1524.200.1.

¹⁴⁹ Son Posta, 13 Mart 1937.

¹⁵⁰ BCA, 490.01.1002.871.2.

Spor, hareket ve faaliyetini bir şahsi marifet ve bir nevi lüks olmaktan çıkarıp geniş bir kitleye mal etmek ve çevrede spora ilgiyi uyandırmak yolunda makul çareler bulan halkevleri arasında Siirt Halkevi de bulunmaktaydı.¹⁵¹

Şube, Beden Terbiyesi Kanunu’nun umumi hükümlerine tabi tutulacak vatandaşların halkevi salonunda toplanmasını sağlamış ve kanunun 13. maddesine dayanılarak “Siirt Beden Terbiyesi Kulübü” adıyla bir kulüp kurmuştu. Kulüp başkanlığına Emekli Binbaşı Abdulletif Atılğan seçilmişti. Kurulan kulübe 63 kişi üye olmuştu. Kulüp, şehirde bir stadyumun yapılması ve spor faaliyetlerinin artırılması için çalışmalar başlatmıştı.¹⁵² Bu çalışmaların parasal sorunlarını çözmek amacıyla 1939’da Siirt Belediyesi ile kaza belediyeleri bütçelerine halkevleri, parti, hayır kurumları ve spor teşekküllerine yardım için konulan ödenek miktarı artırılarak, 147.244 liraya çıkarılmıştı.¹⁵³ Spor şubesi aldığı ödenekle futbol, voleybol ve atletizme önem vermişti.¹⁵⁴ Bu spor dallarıyla şube, gençlerde spora karşı alaka uyandırmıştı.¹⁵⁵ Mayıs 1942’de Spor Şubesine üye olanların sayısı 400’ü aşmıştı. Şube üyeleri köylere giderek, köylerdeki gençlere sporu sevdirmişti.¹⁵⁶ Halkevinin desteğiyle “Siirt Spor Kulübü” adında bir kulüp açılmış ve forma renkleri olarak sarı lacivert seçilmişti. Kulüp komşu vilâyetlerden Bitlis, Muş ve Van futbol takımlarıyla lig usulü maçlar yapmıştı.¹⁵⁷

Siirt Halkevi Spor Şubesi, yukarıda ifade edilen spor dallarının dışında binicilik, güreş ve buz patenine önem vermişti. Bu spor dalları için gerekli malzemelerin tedarikine çalışmış ve 16 Nisan 1946’da halkevi başkanı Hakkı Özcanlı’nın da girişimiyle, buz pateni takımı için 25 çift buz pateni Antalya Ambarı’ndan sağlanmıştı.¹⁵⁸

3.5. Köycülük Şubesi:

Halkevlerinin köycülük şubeleri halkın büyük kütlesini oluşturan köylülerin içtimai, sıhhi ve bedîî bakımdan daha çabuk kalkınmalarına geniş ölçüde çalışmak, kentli ve köylü arasındaki karşılıklı sevgi ve birlik duygularını kuvvetlendirmek amacıyla kurulmuştu. Her köyün kendine göre çeşitli konuları ve meseleleri olduğundan ve bunların her biri üzerinde ayrı ayrı durulması gerektiğinden bu şube halkevinin bütün kolları ile işbirliği yaparak çalışmak zorunda kalmıştı. Halkevleri, Köycülük Şubesi, köylülere kendi köylerinde, öteki kasaba veya kentteki işlerinde faydalı olmayı önemli bir görev saymıştı. Şube üyeleri köylere giderek tifüs, sıtma uyuz, gibi başlıca hastalıklara karşı mücadele yöntemlerini anlatma ve hazır ilaçlardan dağıtmak suretiyle onlara yardım etmeye çalışmıştı. Şube bu arada zirai ve iktisadi konularda köylülere yarayacak bilgilerin verilmesini de üstlenmişti.¹⁵⁹

18 Mart 1939’da Vali İzzettin Çağpar’ın başkanlığında toplanan İdare Heyeti, halkevinin ihtiyaçlarının temini için kararlar almıştı. Vali, halkevinin bütün şubelerinin görevlerine temas ederek, özellikle köycülük şubesinin faal olduğu takdirde iyi faydaların elde edileceğini belirtmişti.¹⁶⁰

¹⁵¹ 1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yayını, Ankara 1938, s.13.

¹⁵² Siirt, 3 Haziran 1939, No: 94.

¹⁵³ BCA, 490.01.1524.200.1.

¹⁵⁴ BCA, 490.01.1006.882.1.

¹⁵⁵ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁵⁶ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁵⁷ Yurd Yolu, 4 Temmuz 1942.

¹⁵⁸ BCA, 490.01.1125.107.1.

¹⁵⁹ C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara 1945, s.28-29.

¹⁶⁰ Siirt, 25 Mart 1939, No: 84.

Şube, Kasım 1940'ta köylüyü aydınlatma, onlara inkılâp ve Cumhuriyetin hakiki cephesini ve nimetlerini tanıtmak amacıyla çalışmalar yapmıştı.¹⁶¹ Bu amaçla köy gezileri tertip etmek istemişti. Ancak halkın yaylalarda olması, bazı köylülerin askeri yolların yapımında ve demiryolu inşaatında çalışmakta olması nedeniyle şube fazla faal olamamıştı.¹⁶² 1941'de harmanın sona ermesi, yollarda amele olarak çalışan bir kısım köylünün köylerine döndüğünü öğrenen halkevi faaliyetinin çoğunu köylere tahsis etmiş ve köy bayramları tertiplemişti. 3.000 nüfuslu Halenze Köyü merkez seçilmiş ve köye yakın bazı köylerle Sinip, Fersaf, Tillo köyleri de bayram yeri kabul olunan Halenze Köyü'ne davet edilmişti. 26 Ağustos 1941'de halkevi üyesi 114 kişi Halenze'ye gitmişti. Köylü için gerekli doktor, veteriner, trahom sağlık memuru ve ilaçları götürülmüştü.¹⁶³

3.6. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi:

Şube, halka okuma alışkanlığını kazandırma ve okur-yazar sayılarını artırmak amacıyla çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Halkevinin 1935'te Kütüphane ve Neşriyat Şubesi olmadığı için Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi bünyesinde bir kitaplık kurmuş¹⁶⁴ ve 700 kitap tedarik ederek faaliyetini daha çok okuma üzerine yoğunlaştırmıştı. Şube çok sayıdaki gazete ve dergiye abone olmuştu.¹⁶⁵ Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, 1937'den itibaren ayrı bir şube halinde örgütlenerek çalışmalarını sürdürmüştü. Kütüphanenin kitap ihtiyacının karşılanması için CHP Genel Sekreterliği'ne başvurulmuş ve sekreterlik şubenin istediği kitapları 6 Ekim 1937'de göndermişti.¹⁶⁶

CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilen kitaplar Kasım 1940'a kadar tasnif edilerek, kütüphaneye yerleştirilmişti. Şube yayın için radyo ve hoparlörden istifade etmişti.¹⁶⁷

3.7. Müze ve Sergi Şubesi:

Halkevlerin Müze ve Sergi Şubeleri milli kültürün ve halk terbiyesinin çok önemli bir cephesi üzerinde çalışmışlardı. CHP'nin, programında Türk Tarih ve Medeniyeti'ni öğrenme yolu ile halkın kabiliyet ve kudretini, özüne güvenme duygusunu sağlama, bu arada tarihi eserlerin toplanmasına, eski eserlerin tasnifine ve korunmalarına önem verileceği belirtilmişti. Tarih ve müze şubeleri bu amaca ulaşmak amacıyla araştırma konuları üzerinde halka bilgi verme, mahalli tarih hakkında yapılan araştırma ve incelemeleri ile ele geçen bilgileri yayınlama, resmi makamlarla işbirliği yaparak bölgelerindeki eski eserlerin korunmasına yardım etme gibi çalışmalar yapmıştı. Bu şubelerin ikinci ve geniş çalışma alanı da folklordu. Bir tarafta halk dilinde yaşayan zengin halk bilgilerini derlemek, öbür taraftan folklor ve etnografya bakımından değeri olan maddi eserleri, satın almak yoluyla toplamak ve bunların düzgün kayıtlarını tutmak bu şubelerin görevleri arasındaydı.¹⁶⁸

Siirt Halkevi Müze ve Sergi Şubesi, yukarıda ifade edilen görevlerini yerine getirmek amacıyla çalışmalara başlamıştı. Şube ilk etapta uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Siirt'in tarihini yazma görevini üzerine almıştı. Şube üyeleri arasında Siirt Müftüsü Ömer Atalay ve Orta Okul Tarih- Coğrafya Öğretmeni Mustafa Ergin bulunmaktaydı. Ömer Atalay Siirt Tarihini yazmaya başlamıştı.¹⁶⁹ Yapılan inceleme ve çalışmalar sonunda "Siirt Tarihi" adıyla M.Ö. 3500 yılından

¹⁶¹ BCA, 490.01.1006.882.1.

¹⁶² BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁶³ BCA, 490.01.843.332.1.

¹⁶⁴ BCA, 490.01.990.833.1.

¹⁶⁵ BCA, 490.01.971.755.3.

¹⁶⁶ BCA, 490.01.22.109.2.

¹⁶⁷ BCA, 490.01.1006.882.1.

¹⁶⁸ C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara 1945, s.31.

¹⁶⁹ BCA, 490.01.1006.883.1.

Cumhuriyet Dönemi’ne kadar geçen 55 asırlık Siirt ve çevresinin tarihini topluca incelemiş ve vesikalara dayanan bir eser yayımlamıştır.¹⁷⁰

3.8. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi:

Halkı her sahada olduğu gibi kültür sahasında da ilerletmeyi kendine ülkü edinen halkevinin bu şubesi, okur-yazar sayılarını artırmak,¹⁷¹ halka gerekli bilgiler vermek ve gençlere yabancı dil öğretmek amacıyla kurslar açmıştı. Açılan kurslarla uzun dönemlerden beri ihmal edilen halkın yetiştirilmesine çalışılmıştı.¹⁷² Bu amaçla şube, 1935’te türlü sebeplerle ilk tahsillerini bitiremeyen kişiler için bir dersane açmıştı. Bu dershaneye 45 kişi başvurmuş ve sınavlara giren 9 kişiden 5’i ilkokul diploması almıştı. 1936’da Millet Mektepleri şeklindeki bu dershaneye 295 kişi devam etmişti. Kurslara katılanların çoğu Türkçe bilmediği için dil üzerinde durulmuştu.¹⁷³ Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, 1938’de okuma yazma bilip de ilkokul diploması almak isteyenleri yetiştirmek maksadıyla haftada üç gece eğitim yapılan bir dersane açmıştı. Açılan dershaneye 42 kişi kayıt yaptırmıştı. Şube ayrıca okuldaki derslerinde başarısız olan öğrencilerin problemlerini halletmek ve derslerinde yardımcı olmak amacıyla okuma salonunda sürekli çalışan bir öğretmen bulundurmuştu.¹⁷⁴

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, 1939’da halkının çoğunun Arapça konuştuğu Siirt’te üç sınıflı bir halk dershanesi açmış ve burada halkın kültür seviyesini yükseltmek ve Türkçe’nin doğru bir şekilde öğretilmesi amacıyla çalışmalar yapmıştı.¹⁷⁵ Şube, Mayıs 1942’de 30 öğrenciyi kurslara almıştı. Bu dershaneler Türk dilini Siirt ve çevresinde yaymak, Türk kültürünü aşılama için esaslı bir başlangıç olmuştu. Kurslarda yetişenler ve Orta Okul mezunları köy sandıklarının maddi desteğiyle halka ve köylülere okuma yazma kursu vermeye başlamıştı.¹⁷⁶ Böylece şube, CHP’nin görüşüne ve milletin hususi vasıflarına uyacak yollardan yürüyerek her derecedeki vatandaşı bu yolla yükseltmeye çalışmıştı.¹⁷⁷

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, 1943’te açtığı dershanelerin yanı sıra halkın ayağına kadar giderek insanların yoğun yaşadıkları yerlerde de kurslar açmıştı. Bu yıldaki en önemli çalışmalarından biri Siirt Cezaevi’nde bulunan mahkûmlara yönelik kurslar açması olmuştu.¹⁷⁸ Şube 1944’te ayrıca on farklı noktada Türkçe okuma-yazma kursları açmış¹⁷⁹ ve okul çağı dışında kalmış çok sayıda kişi bu kurslarda yetişme imkânı bulmuştu.¹⁸⁰

Şube, 1945’te şehir merkezinde bulunan iki ilkokulda, ilkokulu bitirme kursu açmıştı.¹⁸¹ 1947’de de Milli Eğitim Bakanlığı’nca Siirt merkezinde kadınlara yönelik bir sanat kursu açılması kararlaştırılmıştı. Kurs, 15 Temmuz itibaren Halide Zengil’in öğretmenliği altında halkevinde başlatılmıştı. Bunun yanında köy kadınlarına yönelik gezici kurslar da açılmıştı. Bu kurslara tayin olunan öğretmenlere kursun açıldığı halkevi veya halkodası adına Genel Sekreterlikçe ayda 40 lira verilmesi kararlaştırılmıştı. Siirt’teki kurslar 1 Ağustos 1947’de başlamıştı.¹⁸² Ancak bütün

¹⁷⁰ C.H.P. XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1948, s.15.

¹⁷¹ Tefik Çavdar, Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950), İmge Kitabevi, Ankara 1999, s.318.

¹⁷² 1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yayını, Ankara 1938, s.15.

¹⁷³ BCA, 490.01.990.833.1.

¹⁷⁴ BCA, 490.01.1005.880.3.

¹⁷⁵ BCA, 490.01.1006.882.1.

¹⁷⁶ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁷⁷ Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevleri 1940, Ulusal Matbaa, Ankara 1941, s.3.

¹⁷⁸ C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara 1945, s.14-15.

¹⁷⁹ C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara 1945, s.14.

¹⁸⁰ Hıfzırrahman Raşit Öymen, “Halkevleri ve Halkdersaneleri”, Siirt, 3 Şubat 1945.

¹⁸¹ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁸² BCA, 490.01.1060.1072.1.

faaliyetlere rağmen ülkenin umumi kültür seviyesi karşısında Siirt Vilâyeti çok geride kalmıştı. Yapılan inkılâbın prensiplerini iyice kavramak ve bunlardan istifade edebilmek için kültür sahasında azami bir gayret sarf etmenin gerekliliğine inanan Siirt yüksek tahsil gençleri Haziran 1950'de merkezi İstanbul'da olan bir dernek kurduktan 3 ay sonra bunun bir şubesini Siirt'te açmışlardı. Bunun tüzüğünde yer alan sabit ve gezici okuma-yazma kursları, kazalardan orta eğitimini yapmak için Siirt'e gidenlere yurt açmak ve bütün eğitim kademelerinde bulunan öğrencilere maddi yardımda bulunmak için harekete geçmiş ve şehir merkezinde bir kütüphane açmıştı.¹⁸³

3.9. Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi:

Halkevlerinin önemli çalışma alanlarından olan Güzel Sanatlar Şubesi, müzik, resim, heykel, mimari ve süsleme alanlarında halkın sevgi ve ilgisini artırmaya çalışmıştı.¹⁸⁴ Şubenin müzik alanında en önemli faaliyetlerinden biri bando, koro ve orkestra kurmak olmuştur. Şube, 1934'te halka modern müzik zevki aşılama¹⁸⁵ amacıyla bir bando, bir de caz takımı meydana getirmişti. Ayrıca isteyenlere keman ve mandolin kursu açılmış¹⁸⁶ ve kurulan müzik grupları çok sayıda konser vermişti.¹⁸⁷

Şube, 1935'te müzik ve nota öğrenmek isteyenlere yardımcı olmuş ve bu iş için müzik aletleri satın alarak, halkevinde haftada üç gün kurs vermişti.¹⁸⁸ Bundan başka şube, iki balo ve üç defa da müzikli çay ziyafeti tertiplemişti.¹⁸⁹ Ancak 1936'da çekilen maddi sıkıntılar nedeniyle bando takımı dışında¹⁹⁰ yer alan dallar da faaliyetler durma noktasına gelmişti.¹⁹¹

Şubenin bando takımı 1937'de milli bayramlarda önemli faaliyetlerde bulunmuştu. Özellikle Cumhuriyet kutlamalarında vilâyetteki bütün ilk ve ortaokul öğrencilerini halkevi önünde toplanarak başlarında halkevi bandosunun çaldığı marşlar eşliğinde Siirt'in her tarafı gezilmişti.¹⁹² 19 Mayıs 1919'un 19. yıldönümü olan 19 Mayıs 1938'de Siirt'te yapılan kutlamalarda halkevi güzel sanatlar şubesi bandosu Milli Marşlar çalarak Cumhuriyet Caddesi'ni takiben Tayyare Alanı'na kadar yürünmüştü.¹⁹³ Ancak maddi ödenek yetersizliğinden şubenin faaliyetleri Haziran 1938'den itibaren durmaya başlamıştı.¹⁹⁴ Bu durum 1940'ta da etkisini göstermiş ve halkevinin bando takımında çalışan elemanların çoğu takımdan ayrılmıştı. Halkevi bu elemanları himaye edememişti. Bandonun şefi bu sahada yetişkin bir gençti. Kendisini ve arkadaşlarını himaye etmek gerekti. Bando için birçok halkevinde bulunmayan enstrümanlar mevcuttu.¹⁹⁵ Mayıs 1942 Siirt Halkevi'nin, bu şubesi keman, mandolin kursları vererek faaliyetlerde bulunmuş¹⁹⁶ ve 1944'te halkevinin dağılan bando takımı Başkan Nuri Gürgöze tarafından tekrar eski canlılığına kavuşturulmuştu.¹⁹⁷

¹⁸³ BCA, 490.01.925.602.1.

¹⁸⁴ C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi,(1932),...s.6;C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, (1933),...s.16.

¹⁸⁵ 1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yayını, Ankara 1938, s.9.

¹⁸⁶ BCA, 490.01.990.833.1.

¹⁸⁷ Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s.106.

¹⁸⁸ BCA, 490.01.971.755.3.

¹⁸⁹ BCA, 490.01.1005.880.3.

¹⁹⁰ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁹¹ BCA, 490.01.1006.882.1.

¹⁹² Siirt, 6 İkindiçesrin7Kasım 1937, No: 14.

¹⁹³ Siirt, 21 Mayıs 1938, No: 41.

¹⁹⁴ Siirt, 11 Haziran 1938, No: 44.

¹⁹⁵ BCA, 490.01.1006.882.1.

¹⁹⁶ BCA, 490.01.1002.871.2.

¹⁹⁷ Siirt, 26 Şubat 1944, No: 298.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Şubenin canlılığı Dr. Fahri Özdemir’in halkevi başkanlığı döneminde de devam etmişti. Şube, 28 Nisan 1945’te bir resim sergisi açmıştı. Bu sergide Reşat Türksoy’un yağlı boya ile yaptığı “Deyir ve Bahar” adlı çalışması 43 parça arasından birinciliği kazanmıştı.¹⁹⁸

4. Şırnak Halkevi ve Faaliyetleri

Şırnak Halkevi, Şubat 1938’de açılmıştı. Adliye binasını kullanan halkevi kurulmuş olmasına rağmen şubelerini tesis edemediğinden faaliyete geçememişti. Halkevi, Şubat 1940’tan itibaren çalışmalara başlamıştı.¹⁹⁹

Şırnak Halkevi Başkanı Emrullah Sönmez, 8 Ağustos 1940’ta CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği bir yazıda, halkevinin bölgede baş gösterebilecek kötü fikirler ve yürüyüşler hakkında halkevi bahçesinde halka bilgi verildiğini yazmıştı. Halkevi, ayrıca Genel Sekreterliğin isteği üzerine halkı paraşüt hakkında aydınlatmak amacıyla, Askerlik Şubesi Reisi Binbaşı Rahmi Yiğiter tarafından istenilen esaslar dairesinde halka bilgi verilmişti. Paraşüte ait bilgileri dinlemek için halk ve bütün köy muhtarlarının katılımı ile 1.500’ü aşkın kişi dinlemişti.²⁰⁰

Şırnak Halkevi, 1941’de aldığı para yardımı ile biçki-dikiş kursu açmak amacıyla elle çalışan bir dikiş makinesi almıştı. Halkevi ayrıca spor şubesi için futbol topu ve bir takım için futbol ayakkabı, voleybol topu ve ağı almıştı.²⁰¹

CHP Genel Sekreterliği’nin 27 Aralık 1944’te Şırnak Halkevi’ne gönderdiği yazıda spor şubesinin buradaki gençlerin ve olgun yaştaki vatandaşların sağlığını ve neşesini koruyacak grup jimnastikleriyle oyunlarını ve kır koşusu ile köy gezilerini ön plana alarak bir program yapmasını istemişti.²⁰² Genel Sekreterlik ayrıca Şırnak Halkevi başkanlığına gönderdiği yazıda halkevinin yeniden teşekkülünden spor kolunun çalışma arzularını memnurlukla karşıladıklarını belirtmiş ve halkevleri çalışma talimatnamesinin 53. maddesindeki esaslara uygun olarak düzenlenecek her faaliyeti faydalı bulduğunu belirtmiş ve bu amaçla gerekli malzemelerin gönderileceğini yazmıştı.²⁰³

10 Aralık 1946’da Şırnak Halkodası Başkanı Vehbi Mumcuoğlu, CHP Genel Sekreteri Hilmi Uran’dan bozuk radyolarının tamiri veya yeni bir radyonun satın alınmasına yardımcı olmalarını istemişti.²⁰⁴ Genel itibarıyla Şırnak Halkevi’nin faaliyetleri Siirt Halkevi’ne sönük ve sınırlı kalmıştı. Bunda halkevinin İkinci Dünya Savaşı yıllarında faaliyete geçmesi nedeniyle yeterli ödeneği alamaması etkili olmuştu.

5. Siirt Halkodaları ve Faaliyetleri

CHP’nin Beşinci Büyük Kurultayı’nda halk terbiyesine hizmet etmek ve halkevleri gibi partinin kültür kurumları olmak üzere halkodalarının kurulması kararlaştırılmıştı.²⁰⁵ Halkodaları, halkevlerine düşen görevlerin önemli bir bölümünü ülke içinde daha geniş bir alanda yapacaktı.²⁰⁶ Halkodaları halkevlerinin bir çekirdeği olarak görülmüş, hizmet ve amaç yönünden aralarında hiçbir ayırım gözetilmemişti.²⁰⁷ Halkodalarının açıldıkları yerlerde ve çevrelerde ekonomik ve

¹⁹⁸ BCA, 490.01.976.785.5.

¹⁹⁹ BCA, 490.01.1002.871.2.

²⁰⁰ BCA, 490.01.1012.906.2.

²⁰¹ BCA, 490.01.995.845.1.

²⁰² BCA, 490.01.1125.107.1.

²⁰³ BCA, 490.01.1125.107.1.

²⁰⁴ BCA, 490.01.1233.106.2.

²⁰⁵ C.H.P. 18’inci Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1950, s. 3.

²⁰⁶ C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları,...s.18.

²⁰⁷ Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, Çeviren: Metin Kırıatlı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s.379.

sosyal yaşamın gerektirdiği iş bölümleri meslekler, kentlere göre daha az ve benzer olduğundan halkevleri gibi şubelere bölünmesine gerek görülmemiştir. Bir yerde halkodasının açılabilmesi için orada en az 50 üyenin kaydedilmiş olması ve bir toplantı solunu ile bir okuma odasının ve odayı yönetecek kadar bir bütçenin sağlanmış olması gerekmektedir.²⁰⁸

1944'te merkezde ve Şırnak kazasında birer halkevi ve Baykan, Beşiri, Eruh, Kurtalan, Kozluk, Pervari, Sason, Şirvan, Tillo gibi köy ve kazaların tümünde birer halkodası bulunmaktaydı.²⁰⁹ 23 Ekim 1944'te Siirt Halkevleri ve Halkodaları, okul çağı dışında kalmış olan çocuklara ve cezaevindeki mahkûmlara okuma yazma öğretmek amacıyla çalışmalar başlatmıştı.²¹⁰ Halkevleri ve halkodaları yaptıkları çalışmalarla bütün varlıklarıyla bulunduğu yerlerin, eserleri ve öz malı konumunda olmuşlardı.²¹¹ Ancak bazı dönemlerde bu kurumların, faaliyetlerini ve teşkilatlarını yaymak amacıyla gerekli olan maddi ihtiyaçları karşılanamamıştı. Mesela, CHP Siirt İl İdare Kurulu Başkanı Kadri Oktay, 19 Kasım 1948'de CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazıda Siirt'te bina, eleman ve paranın mahallince temini suretiyle halkevleri ve halkodalarının açılmasının imkânsız olduğunu²¹² ve bu faaliyetler için merkezden ödenek verilmesini istemiştir. Bütün sıkıntılara rağmen halkevlerinin açılış yıl dönümü olan 20 Şubat 1949'da Siirt'te bulunan halkevleri ve halkodaları sayısı 11'e çıkmıştı.²¹³ CHP Siirt İl İdare Kurulu başkanlığı, 23 Mart 1949'da Siirt, Şırnak halkevleri ile Baykan Beşiri, Eruh, Kozluk, Sasun, Şirvan halk odalarında ve merkez kazalarda açılan kurs ve gezici köy çalışmalarına yardım olarak 1.520 lira göndermişti.²¹⁴

5.1. Beşiri Halkodası:

Beşiri Halkodası Şubat 1940'ta açılmıştı. Halkodası başkanı maarif memuru Avni Bilge'ydi. Beşiri Halkodasının İdare Heyeti, 7 kişilik ve oldukça iyi çalışan elemanlardan oluşturulmuştu. Odanın 61 üyesi bulunmaktaydı. Binası gayri müsait, küçük ve toprak bir odadan ibaretti. Halkevleri Müfettişi Kemal Güngör'ün raporuna göre halkodasına son derece ihtiyaç arz eden bu kaza merkezinde, daha esaslı ve geniş ölçüdeki çalışmalara müsait bir binaya ihtiyaç duyulmaktaydı.²¹⁵

Beşiri Halkodası, 25 Mart 1941'de halkodasında dünyanın genel durumu hakkında konferanslara başlanmıştı.²¹⁶ Mayıs 1942 sahip olduğu radyo ile yayın yapılmış ve bu vasıta ile halka Türk dili ve kültürünün yayılmasına çalışılmıştı.²¹⁷

Halkodası, Haziran 1942'de CHP Genel Sekreterliği'nden yeni bir radyo temini ricasında bulunmuştu.²¹⁸ Beşiri Halkodası, kazada bulunan hâkim, doktor, veteriner, malmüdürü, öğretmen gibi genç ve kabiliyetli memurlardan faydalanarak halkodalarının işler bir hale getirilmesine çalışmıştı. Kaymakamın da işleri ciddiyetle ele almasıyla önemli faaliyetlerde bulunulmuştu.²¹⁹

Beşiri Halkodası, Birinci Umumi Müfettişlik Bölgesine dâhil olan Beşiri'de parti teşkilatı olmadığından maddi yönden Hususi Muhasebe yardımına muhtaçtı. Ancak Hususi Muhasebe

²⁰⁸ N. Karadağ, *Halkevleri...*, s. 78-80.

²⁰⁹ C.H.P. *Halkevleri ve Halkodalarının Yurd İçinde Dağılımları 1945*, Doğu Matbaası, Ankara 1945, s.64.

²¹⁰ BCA, 490.01.1058.1064.1.

²¹¹ C.H.P. 1945 Yılında *Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara 1946, S.7.

²¹² BCA, 490.01.961.720.1.

²¹³ *Kuruluşlarının Yıldönümü Halkevleri (1932-1951-1963)*, C.H.P. İstanbul İl Gençlik Kolu Yayını, İstanbul 1963, s.13.

²¹⁴ BCA, 490.01.1058.1064.1.

²¹⁵ BCA, 490.01.1006.882.1.

²¹⁶ BCA, 490.01.1012.906.2.

²¹⁷ BCA, 490.01.1002.871.2.

²¹⁸ BCA, 490.01.995.845.1.

²¹⁹ BCA, 490.01.1062.1076.1.

halkodasına yardım etmemişti.²²⁰ Bu nedenle halkodası, 1942’de binasının yetersizliği ve bütçesinin darlığı dolayısıyla fazla faaliyet gösterememişti.²²¹

CHP, 1 Mart 1950’de Siirt İl İdare Kurulu’na gönderdiği bir yazıda her yıl halkevi ve halkodalarında açılmakta olan Türkçe Okuma ve Yazma Kurslarının bu yıldan itibaren bir devreye indirildiği ve kursun çalışma süresi de ihtiyaca göre 3 ve 4 ay olarak kabul edildiğini bildirmişti.²²² CHP Genel Sekreterliği, 10 Şubat 1950’de Beşiri Halkodası başkanlığına gönderdiği yazıda açılacak Türkçe Okuma ve Yazma Kursu’na ait hazırlıkların yeterli olduğunu belirtmiş ve kurs masrafı ile öğretmen ücretine ait 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu başkanlığına odaya iletilmek üzere verildiğini bildirmişti. Okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için çok hayırlı bir iş olarak görülmüştü.²²³

5.2. Şirvan Halkodası:

Şirvan Halkodası’nın çalışması için bina tahsis edilmediği için ilk başta kaymakamlıkta bir oda halkodası olarak kullanılmıştı. Bu nedenle odanın çalışmaları sınırlı kalmıştı. Hatta 50-60 haneli bir köy vaziyetinde olan Şirvan Kaza merkezinde birkaç memur hariç odanın manasını hatta ismini bilen dahi yoktu.²²⁴ Şirvan Halkodası 17 Haziran 1942’de CHP Genel Sekreterliği’nden bir adet radyo, bir adet büyük ve altı adet küçük parti bayrağı ile bir adet büyük milli bayrak talep etmişti. Ayrıca oda maddi sıkıntılarını gidermek amacıyla para yardımı yapılmasını istemişti.²²⁵ Şirvan Halkodası Başkanı Necip Şendur, 8 Temmuz 1947’de TBMM Başkanı Kazım Karabekir’den halkodası için bir radyo talep etmişti.²²⁶ 18 Aralık 1947’de de halkodasının bulunduğu binanın kirasını ödemek için CHP Genel Sekreterliği’nden para yardımı yapılmasını istemişti.²²⁷

Şirvan Halkodası, CHP Genel Sekreterliği’nin isteği doğrultusunda Şubat 1950’de itibaren Türkçe Okuma ve Yazma Kursu’nun açılması için hazırlıkların yapılmasına başlamıştı. Kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak gereken 200 liralık ödeneği CHP Genel Sekreterliği, Siirt İl İdare Kurulu başkanlığı vasıtasıyla halkodasına iletmıştir.²²⁸

5.3. Eruh Halkodası:

Eruh Halkodası, önceleri “Kültür Ocağı” adıyla memurlar tarafından açılmıştı. Sonra buraya memurlar mahfeli adı verilmişti. Nihayet 25 Şubat 1942’de Kaymakam Hikmet Tör, zamanında halkodası adını almıştı. Kaymakam halkodanın da başkanlığını yapmıştı. Kaymakam Hikmet Tör, buradan ayrıldıktan sonra hükümet doktoru Rifat Derman, halkodası başkanlığına getirilmişti. Eruh Halkodası’nda, doktor ve aynı zamanda halkodası başkanı olan Rifat Derman, lekeli tifo, Şube Reisi Binbaşı Ali Akçadağ paraşüt ve paraşütçü kıtalar ile pasif korunma; Kaymakam Nusret Bey, nüfus sayımı; Başöğretmen de milli birlik gibi konularda konferanslar vermişlerdi.²²⁹ Eruh Halkodası, 17 Haziran 1942’de CHP Genel Sekreterliğinden bir radyo ile halkodasının ihtiyaçlarının karşılanması için bir miktar para gönderilmesini talep etmişti.²³⁰

²²⁰ BCA, 490.01.1006.882.1.

²²¹ BCA, 490.01.1006.882.1.

²²² BCA, 490.01.1058.1064.1.

²²³ BCA, 490.01.1058.1064.1.

²²⁴ BCA, 490.01.1006.882.1.

²²⁵ BCA, 490.01.995.845.1.

²²⁶ BCA, 490.01.1233.106.2.

²²⁷ BCA, 490.01.1525.203.1.

²²⁸ BCA, 490.01.1058.1064.1.

²²⁹ BCA, 490.01.1002.871.2.

²³⁰ BCA, 490.01.995.845.1.

6 Nisan 1945'te Eruh Halkodası Başkanı Esat Sayın, CHP Genel Sekreterliği'ne başvurarak kazada bulunan gençlerin spor ve beden terbiyelerinin gelişmesi için bir futbol kulübünün kurulması için gerekli malzemelerin gönderilmesini istemişti.²³¹ CHP Genel Sekreterliği, 12 Temmuz 1945'te Eruh Halkodası'na gönderdiği yazıda, gençlerin spora alıştırılması, spor şubesinin faal hale getirilmesi kasaba gençlerinin beden ve moral kuvvetlerini tazelemek için futbol, voleybol, hentbol gibi sporlara destek vermek için gerekli spor malzemeleri göndermişti.²³²

CHP Genel Sekreterliği, 10 Şubat 1950'de Eruh Halkodası başkanlığına gönderdiği yazıda açılacak Türkçe Okuma ve Yazma Kursu'na ait hazırlıkların yeterli olduğunu belirtmiş ve kurs masrafı ile öğretmen ücretine gereken ödeneğin İl İdare Kurulu başkanlığına odaya iletilmek üzere verildiğini bildirmişti. Okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için çok hayırlı bir iş olarak görülmüştü.²³³

5.4. Kurtalan /Garzan Halkodası:

Kurtalan Kaza merkezinde, memur evleri arasında bir kısım malzeme ve masrafı CHP Merkezinden, diğer bir kısım malzeme ve masrafı da CHP mensubu olan tüccar ve esnaf tarafından ödenmek suretiyle bir halkodası binası yapılmıştı. Bina açıldıktan sonra bir kısmı belediyeye verilmişti. Belediyeye ayrı bir bina yapıldıktan sonra boş kalan halkodası binasının oda kısımları dikiş yurdu olarak kullanılmıştı. Kurtalan Halkevi Başkanı Tevfik Atakav,²³⁴ 1942'de kira ile temin ettiği bir odayı, halkodasına tahsis etmişti. Halkodası, genç ve çalışkan Kurtalan Kaymakamının ve memurların yardımı ile çok güzel bir toplantı merkezi ve halk için faydalı bir kültür yuvası haline getirilmişti.²³⁵

CHP Bitlis Bölgesi Müfettişi Tokat Mebusu Hasip Aytuna, 21-22 Mayıs 1942'de Kurtalan Halkodası'nı teftiş etmişti. Hasip Aytuna'nın hazırladığı raporda, halkodasının kaza merkezi olan Kurtalan'a nakledilmemesi yüzünden Garzan'da kaldığını ve buranın Diyarbakır-Siirt, Bitlis yolu üzerinde, Muş ve Van vilâyetlerine de giden nakliye vasıtalarının uğrak yeri olması hasebiyle hareketli olduğunu vurgulanmıştı.²³⁶

Kurtalan Kazası halkı Türkçe bilmedikleri için başlangıçta halkodasına karşı ilgisiz kalmışlardı. Mayıs 1942'de halkodanın 5 üyesi bulunmaktaydı. Bu üyeler vasıtasıyla halkodası bir okuma yazma kursu açmıştı. İlk etapta bu kursa 17 kişi kayıt yaptırmıştı.²³⁷ Kurtalan Halkodası faaliyetlerinde radyodan da yararlanmak amacıyla CHP Genel Sekreterliği'nden bir radyo talep etmişti.²³⁸ Kurtalan halkı bu dönemde İkinci Dünya Savaşı ve diğer gelişmelerden haberdar olmak amacıyla halkodasının satın aldığı gazete ve radyodan istifade etmekteydi. Ayrıca halkodasında günlük hadiselerle ilgili ve halka faydalı konferanslar da verilmekteydi. Halkodası bu faaliyetleriyle çevrede gayretle çalışan bir kültür merkezi haline gelmişti. Bunda özellikle kaymakamın ilgisi ve Diyarbakır-Cizre Demiryolu'nun 7'nci kısmının halkodasına sağladığı yardımlar etkili olmuştu.²³⁹

Kurtalan Halkodası, sporun bölgede yayılmasına önem vermiş ve Mart 1949'da spor şubesine 40 kişi üye olmuştu. Ancak bu üyelerin spor malzemeleri bulunmamaktaydı. Bu nedenle

²³¹ BCA, 490.01.1125.107.1.

²³² BCA, 490.01.1125.107.1.

²³³ BCA, 490.01.1058.1064.1.

²³⁴ BCA, 490.01.1781.1219.1.

²³⁵ BCA, 490.01.1006.882.1.

²³⁶ BCA, 490.01.1002.871.2.

²³⁷ BCA, 490.01.1002.871.2.

²³⁸ BCA, 490.01.995.845.1.

²³⁹ BCA, 490.01.1006.882.1.

halkodası Başkanı Emin Gençmete, CHP Genel Sekreterliği’nden voleybol topu, voleybol kıyafetleri, atma güllesi, hentbol topu, pinpon ağı ve topu gibi malzemeleri istemişti.²⁴⁰ Kurtalan Halkodası, kazada görev yapan hâkim, doktor, veteriner, malmüdürü, öğretmen gibi genç ve kabiliyetli elemanlardan faydalanarak çalışmalarını daha ciddi bir şekilde ele almıştı.²⁴¹

5.5. Pervari Halkodası:

Pervari Halkodası, 19 Temmuz 1940’ta bir okuma salonu açmıştı. Halkodası aynı zamanda Ulus, Yeni Sabah ve Kara Göz gazetelerine abone olmuştu.²⁴² Pervari Halkodası, CHP Genel Sekreterliği’nden okuma salonu için kitap talep etmişti. Sekreterlik 12 Ocak 1942’de halkodasına 140 kitap göndermişti.²⁴³ Halkodası Başkanı İhsan Önen, sürekli değişen dünya şartlarının zamanında öğrenilmesi için gerekli olan bir radyonun CHP Genel Sekreterliği tarafından gönderilmesi istemişti.²⁴⁴

Pervari Halkodası spora ve sporun Pervari’de yayılmasına önem vermişti. Ancak halkodasına üye olanların spor malzemeleri bulunmamaktaydı. Bu nedenle 17 Haziran 1942’de CHP Genel Sekreterliği’nden futbol topu, voleybol topu ve ağı, bir takım için futbol ayakkabı, bir adet büyük milli bayrak ve altı adet parti bayrağı ile halkodasının ihtiyaçlarının karşılanması için uygun oranda para yardımı yapılması talep edilmişti.²⁴⁵

5.6. Baykan Halkodası:

Baykan Halkodası, 24 Şubat 1946’da halkevlerinin açılış yıl dönümü münasebetiyle halkodasında bir tören düzenlemişti.²⁴⁶ Çok sayıda vatandaşın katıldığı törende Halkodası Başkanı Faik Tarhan bir konuşma yapmıştı.

Koh Köyü’nde bulunan Baykan Kaza merkezi, 1946’da Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilen Havilhanlar mevkiine nakledilmişti. 24 Nisan 1950’de yeni kaza merkezinde mevcut bina darlığına rağmen Kaymakam M. Emin Yüzbaşıoğlu’nun gayretiyle bir bina temin edilmiş ve Baykan Halkodası’na tahsis edilmişti. Halkodası tahsis edilen binada çalışmalarına başlamıştı.²⁴⁷ Odanın radyosu bozuk ve ihtiyaca cevap verememekte olup aynı zamanda odanın mefruşat, masa, sandalye, dolap ihtiyacının karşılanması için Halkodası Başkanı Etem Aşkın, CHP Genel Sekreterliği’nden 500 liralık bir ödeneğin verilmesini istemişti.²⁴⁸

5.7. Sason Halkodası:

Sason Halkodası, 27 Aralık 1949’da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda taleplerini şu şekilde sıralamıştı: “vaktiyle asilik yaparak, bugün Cumhuriyet Hükümetine yavaş yavaş ısınan ve CHP’nin asil ve temiz prensiplerini kabul etmekte endişe duymayan Sason halkını, CHP’ye ve dolayısıyla onun eseri olan halkodasına çekmek ve orada bütün inkılâbı benimsetmek için odamız çeşitli kararlar almıştır. Bu kararların uygulanmasında aşağıda yazılı müşküllerimizin Genel Sekreterlikçe giderilmesi, küçük yuvamızın esaslı dileği, milli kültürümüze susayan Sasonlu yurttaşlarımızın en büyük emelidir. 1) 1947 yılında teberru ile odamıza alınan radyomuz bugün için bozuktur. İşler bir hale konması için Genel Sekreterlikçe 100 lira yardım yapılması, 2) Odamızın sandalye durumu çok fenadır. Mevcut 8 adet sandalye ile idare edilmektedir. Sandalyesizlik

²⁴⁰ BCA, 490.01.1125.107.1.

²⁴¹ BCA, 490.01.1062.1076.1.

²⁴² BCA, 490.01.1233.106.2.

²⁴³ BCA, 490.01.1049.1028.2.

²⁴⁴ BCA, 490.01.1233.106.2.

²⁴⁵ BCA, 490.01.995.845.1.

²⁴⁶ BCA, 490.01.961.720.1.

²⁴⁷ BCA, 490.01.843.332.1.

²⁴⁸ BCA, 490.01.1525.203.1.

yüzünden toplantı yapılamamaktadır. Odamıza daha 30 adet sandalye temini için 200 lira yardım yapılması, 3) 400 cildi aşan odamız kitaplarının saklanması için bir dolap temin edilmek üzere 100 lira yardım yapılması, 4) Odamızın 1950 bütçesinin yapılabilmesi için bütün bütçe formülleri, basılı kâğıtlar ve bütçe yönetmeliğinin gönderilmesinin sağlanmasının ve sonuçtan bilgi verilmesini arz ederiz. Halkodası Başkanı Mehmet Kaya”.²⁴⁹

Sason Halkodası başkanlığı, CHP Genel Sekreterliği’nin, isteği doğrultusunda Şubat 1950’den itibaren Türkçe Okuma-Yazma Kursu’nun açılması çalışmalarına başlamış ve kurs masrafı ile öğretmen ücretlerinin Genel Sekreterlikçe karşılanması kararlaştırılmıştı.²⁵⁰

5.8. Kozluk Halkodası:

Kozluk Halkodası, çalışmalar bakımından diğer halkodalarından geri kalmıştı. Bunda deneyimli elemanlarının bulunmaması ve ödenek yetersizliği etkili olmuştu. CHP Genel Sekreterliği halkodasına canlılık kazandırmak ve Kozluk’ta okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için bir okuma yazma kursunun açılmasını kararlaştırmıştı. Bu amaçla 10 Şubat 1950’de Kozluk Halkodası başkanlığına gönderdiği yazıda açılacak Türkçe Okuma ve Yazma Kursu’na ait hazırlıkların yeterli olduğunu belirtmiş ve kurs masrafı ile öğretmen ücretine ait 200 liralık ödeneğin İl İdare Kurulu başkanlığına odaya iletmek üzere verildiğini bildirmişti. Okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için çok hayırlı bir iş olarak görülmüştü.²⁵¹

5.9. Tillo Köyü Halkodası:

Tillo ve Halenze de 23 Şubat 1947’de birer halkodası kurulmuştu.²⁵² Bu halkodası da faaliyet ve üye bakımından çok sönük kalmıştı. Tek önemli faaliyeti CHP Genel Sekreterliği’nin burada Türkçe okuma yazma bilmeyenler bir kurs açma çalışmasına halkodasını da katmış olmasıydı. Genel Sekreterlik, açılacak kursun bütün masraflarını karşılama kararı almış ve bu çalışmaları okuma yazma bilmeyen vatandaşlar için çok hayırlı bir iş olarak görmüştü.²⁵³

Sonuç

Siirt Halkevleri ve Halkodaları, sosyo-kültürel ve diğer alanlarda günün şartlarına göre bölge halkının eğitiminde çok önemli roller üstlenmiştir. Bu kurumlar Cumhuriyetin getirdiği değerlerin Siirt ve çevresinde yayılması ve yaşatılması hususunda, bünyesinde açtığı şubelerin başlattığı kurslarla halkın eğitime ağırlık vermiştir. Aynı zamanda okul çağı dışında kalan ve halkının çoğunun Arapça ve Kürtçe konuştuğu Siirt’te açılan okuma yazma kursları vasıtasıyla Türkçe’nin öğrenilmesi ve konuşulmasına çalışmıştır.

Siirt Halkevleri ve Halkodaları, tarih, dil, müzik, folklor, sanat, müzecilik ve saire vasıtaları kullanarak, milli birlik ve beraberliğin sağlanmasına çalışmış ve çağdaş kültürün halkça kabulü ile Atatürk inkılaplarının özümsemesinde büyük rol oynamışlardır. Ancak çok partili döneme geçildikten sonra halkevleri ve halkodalarının CHP ile olan bağlantılarından dolayı muhalefetin eleştirilerine hedef olmuştur. Bu nedenle bu kurumlar DP’nin iktidara gelmesinden sonra kapatılmıştır.

²⁴⁹ BCA, 490.01.1525.203.1.

²⁵⁰ BCA, 490.01.1058.1064.1.

²⁵¹ BCA, 490.01.1058.1064.1.

²⁵² BCA, 490.01.961.720.1.

²⁵³ BCA, 490.01.1058.1064.1.

KAYNAKÇA

1) Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.01.1291.287.1.

BCA, 490. 01. 1781.1219.1.

BCA, 490.01.1002.871.2.

BCA, 490.01.1005.880.3.

BCA, 490.01.1006.882.1.

BCA, 490.01.1006.883.1.

BCA, 490.01.1012.906.2;

BCA, 490.01.1035.982.2.

BCA, 490.01.1038.993.1.

BCA, 490.01.1049.1028.2.

BCA, 490.01.1058.1064.1.

BCA, 490.01.1060.1072.1.

BCA, 490.01.1062.1076.1.

BCA, 490.01.1125.107.1.

BCA, 490.01.1210.16.1.

BCA, 490.01.1233.106.2.

BCA, 490.01.1524.200.1.

BCA, 490.01.1525.203.1.

BCA, 490.01.1570.390.2.

BCA, 490.01.1700.912.1.

BCA, 490.01.1781.1219. 1.

BCA, 490.01.22.109.2.

BCA, 490.01.843.332.1.

BCA, 490.01.925.602.1.

BCA, 490.01.961.720.1.

BCA, 490.01.971.755.3.

BCA, 490.01.973.767.2.

BCA, 490.01.976.785.5.

BCA, 490.01.990.833.1.

BCA, 490.01.995.845.1.

BCA,490.01.1006.882.1.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

BCA. 490.01.1781.1220.2.

İçişleri Bakanlığı Arşivi, Dosya No: 507.

2) Resmi Yayınlar

C.H.P. 25 Yıl, Ulus Basımevi, Ankara 1948.

1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yayını, Ankara 1938.

Ayın Tarihi, S.87, Şubat 1941.

C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara 1932.

C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1934.

C.H.F. Halkevleri Talimatnâmesi, Yeni Mersin Matbaası, Mersin 1933.

C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 10-18 Mayıs 1931, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.

C.H.P Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları, Ankara 1943.

C.H.P. 18'inci Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1950.

C.H.P. 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1946.

C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara 1945.

C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, Ankara 1941.

C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları, Ankara 1943.

C.H.P. Halkevleri ve Halkodalarının Yurd İçinde Dağılımları 1945, Doğu Matbaası, Ankara 1945.

C.H.P. Programı, Partinin Dördüncü Büyük Kurultayı Onaylamıştır, Mayıs 1935, Ulus Basımevi, Ankara 1935.

C.H.P. XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1948.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 1937 Yıldönümü Broşürü, Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı? Ankara 1937.

Cumhuriyet Halk Partisi, Halkevleri 1940, Ulusal Matbaa, Ankara 1941.

Cumhuriyet Halk Partisi, On Beşinci Yıl Kitabı, (Basım Yeri ve Tarihi Yok).

Güney Doğu, Birinci Genel Müfettişlik Bölgesi, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1939.

Halkevleri (1932-1935), 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, Ankara 1937.

Halkevleri İdare ve Teşkilât Talimatnâmesi, Zerbamat Matbaası, Ankara 1940.

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulâsası, Ulus Basımevi, Ankara 1935.

Kuruluşlarının Yıldönümü Halkevleri (1932-1951-1963), C.H.P. İstanbul İl Gençlik Kolu Yayını, İstanbul 1963.

TBMM Kanunlar Dergisi, Dönem IX, Cilt. 33, TBMM Basımevi, Ankara 1951.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

3) Gazeteler

Cumhuriyet
Demokrat Siirt
Diyarbakir
Siirt
Son Posta
Son Telgraf
Yurd Yolu

4) Kitap ve Makaleler

- ATATÜRK’ÜN Seyahat Notları 1930-1931, Yayına Hazırlayan: Gürbüz Tüfekçi, Kaynak Yayınları, İstanbul 1998.
- ATATÜRK’ÜN Söylev ve Demeçleri II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1997.
- BİLGİÇ, Emin, “Halkevleri ve Halkodaları”, Ülkü, VII/75, 1 İkinciteşrin/Kasım 1944, s.14-15.
- ÇAVDAR, Tevfik, Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950), İmge Kitabevi, Ankara 1999, s.318.
- ÇEÇEN, Anıl, Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri, Gündoğan Yayınları, Ankara 1990.
- DİCLE, Esra (2012), “Modern Ulus Devlet Projesinde Bir İdeal Mekân Temsili Olarak Köy Ütopyası/The Village Utopis As The Presentation Of The İdeal Place On The Modern Nation-State Project ” TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 7/1, Winter 2012, www.turkishstudies.net Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.2749. p.859-871.
- ERASLAN, Cezmi, Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2003.
- ERGÜN, Mustafa, Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ocak Yayınları, Ankara 1997.
- ESEN, M. S., “Sevindik Doğrusu”, Siirt, 11 Şubat 1939, No: 78.
- ESEN, M.S., “Sinema”, Siirt, 7 İkincikânun/Ocak 1939, No: 74.
- GÖNCÜ, S. Sadık, “ Halkevimiz Meflûç Bir Durumda”, Demokrat Siirt, 18 Şubat 1948.
- İSMET Paşa’nın Siyasi ve İctimai Nutukları (1920-1933), Ankara 1933.
- KANSU, Nafi, “Halkevlerimiz”, C.H.P. 1939’da Halkevleri, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1939, s.3-5
- KARADAĞ, Nurhan, Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- KILIÇÇIOĞLU, M. Emin, “Halkevi Halkın Evidir”, Siirt, 28 Şubat 1942, No:194.
- KILIÇÇIOĞLU, M. Emin, “Halkevinde Canlılık”, Siirt, 9 İkinciteşrin/Kasım 1940, No: 127.

- KOCATÜRK, Utkan, Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2007, s.456.
- KÜÇÜKA, Necip Ali, “Başvekilimizin Nutku”, Ayın Tarihi, S.87, Şubat 1941, s.16-18.
- LEWIS, Bernard, Modern Türkiye’nin Doğuşu, Çeviren: Metin Kırıtlı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993.
- NECİP Ali, “İsmet Paşa ve Halkevleri”, Ülkü, III/18, Ağustos 1934, s. 403-405.
- OLGUN, Said, “Siirt Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951)”, History Studies, V/2, Mart 2013, s.287-301.
- ÖYMEN, Hıfzırrahman Raşit, “Halkevleri ve Halkdersaneleri”, Siirt, 3 Şubat 1945.
- ÖZÇELİK, Fatih-Sabit DOKUYAN (2014), “Bolu Halkevi ve Faaliyetleri/ Bolu People House And Its Activities” TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 9/4, Spring 2014, www.turkishstudies.net Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.6592. p. 877-900.
- ÖZTÖRÜN, M. Nihat, “Biz ve Halkevimiz”, Siirt, 15 Eylül 1945, No: 379.
- SAKAOĞLU, Necdet, Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul 1993.
- SEÇKİN, Hilmi, “Halkevlerimizin 13’üncü Yıl Dönümü Münasebetiyle”, Siirt, 24 Şubat 1945.
- ŞALIŞ, Zeki, “Halkevinde Meccani Muayene”, Siirt, 18 Mart 1939, No: 83.
- TECER, Ahmet Kutsi, “Halkevleri Yıldönümünde”, Ülkü, I/11, 1 Mart 1942, s.1-4.
- TOKSOY, Nurcan (2007), “Türk İnkılâbında Milli Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları/ The Place of National Culture In The Turkish Revolution And The Community Center Works” Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 2/1, 2007, www.turkishstudies.net Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.38. p.124-161.
- ÜNAL, Kemal, “Milli Şef ve Halkevleri”, Ülkü Halkevleri Dergisi, XIV/83, Birincikânun/Aralık 1940.
- YEŞİLKAYA, Neşe G., Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

Ekler:

Ek: 1) 24 Şubat 1934’te Siirt Halkevi’nde düzenlenen açılış töreni (BCA,490.01.961.720.1.)

Ek:2) 24 Şubat 1934’te Siirt Halkevi’nde düzenlenen açılış töreni (BCA,490.01.961.720.1.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Ek: 3) 24 Şubat 1934'te Siirt Halkevi'nde düzenlenen açılış töreni (BCA,490.01.961.720.1.)

Ek: 4) Siirt Halkevi Başkanı Zeki Ülke.
(BCA. 490.01.1077.1120.1.)

Ek: 5) Siirt Halkevi Başkanı Lutfi Yavuz
(Siirt, 24 Birincikânun 1938)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Ek: 6) Siirt Halkevi Binası (BCA, 490.01.1006.883.1.)

Ek: 7) Son Posta, 13 Mart 1937.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Ek: 8) Şırnak Halkevi, Mayıs 1942 (BCA, 490.01.1002.871.2.)

Ek: 9) Beşiri Halkodası (BCA, 490.01.1006.883.1.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Ek: 10) Şirvan Halkodası, Mayıs 1942 (BCA, 490.01.1002.871.2.)

Ek: 11) Erüh Halkodası, Mayıs 1942 (BCA, 490.01.1002.871.2.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Ek: 12) Garzan (Kurtalan) Halkodası, Mayıs 1942 (BCA, 490.01.1002.871.2.)

Ek: 13) Pervari Halkodası, Mayıs 1942 (BCA, 490.01.1002.871.2.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014